

Αρχή Ήμισυ Παντός : Τα Πρώτα Δάνεια των Αέναων Χρεοκοπιών της Ελλάδος

Τα οικονομικά φαινόμενα είναι κυκλικά και οι κρίσεις επαναλαμβάνονται γιατί η ανθρώπινη φύση δεν αλλάζει.

Η ιστορία της Ελλάδος μετά τον επαναστατικό αγώνα του 1821 αρχίζει με εξωτερικό δανεισμό, πριν την ύπαρξη του κράτους. Η αναδρομή στην ιστορική γνώση μας επιτρέπει να κατανοήσουμε τη σημερινή οδυνηρή χρεοκοπία, που προήλθε κυρίως από τη δημοσιονομική κραιπάλη των κυβερνήσεων, τη μεταβίβαση κολοσσιαίων ζημιών ιδιωτικών τραπεζών στον κρατικό προϋπολογισμό και, ενός υπέρμετρου εξωτερικού δανεισμού. Τη χαριστική βολή την έδωσαν τα Μνημόνια της εθνικής υποτέλειας και της λιτότητας, τα οποία μετέτρεψαν τη χώρα, για άλλη μια φορά, σε κλοτσοσκούφι των διεθνών δανειστών. Ως επακόλουθο, σήμερα βιώνουμε τη μεγαλύτερη οικονομική συντριβή μετά από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η ήδη «παρασιτική» ελληνική οικονομία των τελευταίων δεκαετιών λειτουργεί πλέον υπό την κηδεμονία των διεθνών δανειστών, των ατυχώς ονομασθέντων «αλληλέγγυων εταίρων» από τους ανεκδιήγητους πολιτικούς μας. Πως είναι δυνατόν, αυτούς που απομυζούν τη χώρα με τοκογλυφικές επιβαρύνσεις δανείων - μόνο στην εξαιρετική περίοδο των Μνημονίων έχουν πληρωθεί περίπου 60 δις ευρώ σε τόκους- να τους αποκαλείς δημοσίως «αλληλέγγυους», είναι όντως μια αντινομία. Ιδίως, όταν τα νοσοκομεία στερούνται τις απαραίτητες προμήθειες και οι περισσότεροι άνεργοι δεν λαμβάνουν επιδόματα ανεργίας, για να πληρωθούν οι τόκοι! Σε ένα σκηνικό φόβου, ανασφάλειας και απόγνωσης ζει ο σημερινός έλληνας του 21^{ου} αιώνα, που είναι παραπλήσιο της περιόδου των «σκοτεινών χρόνων» του μεσαίωνα, καθώς τα άκριτα μέτρα λιτότητας αδιάλειπτα ενισχύουν την έλλειψη του χρήματος της εγχώριας οικονομίας, παγιώνουν τη μαζική ανεργία και επαυξάνουν τη φορολογία για την εξυπηρέτηση των δανείων.

Μέσα σ' αυτό το ζοφερό περιβάλλον της σύγχρονης Ελλάδος, οι νέοι επιστήμονες, όσοι έχουν τις δυνατότητες και το θάρρος, μεταναστεύουν, οι πτωχεύσεις των επιχειρήσεων συνεχίζονται και η μετεγκατάστασή τους εκτός συνόρων ακμάζει. Οι περικοπές μισθών και συντάξεων αποτελούν πλέον το μόνιμο εργαλείο των περιβόητων «μεταρρυθμίσεων» των αποκαλούμενων «θεσμών» - κι αυτή ακόμη την ιερή έννοια των θεμελιωδών αρχών δικαίου από την εποχή του Δράκοντα (7^{ου} αιώνα π. Χ.) την έχουν εξευτελίσει. Δεν σταματούν όμως εδώ, αλλά οι δανειστές συνεχίζουν, με περικοπές πάσης φύσεως κοινωνικών παροχών που οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια στη φτωχοποίηση του λαού. Κι αυτό, γιατί ενεργούν όπως ο Shylock, αφού ζητούν να πάρουν μια λίβρα σάρκας δίπλα στην καρδιά του ελληνικού λαού.

Το θέμα των χρεοκοπιών κρατών δεν είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο αλλά διαχρονικό, που οι ρίζες του εκτείνονται στην αρχαιότητα και στη χρεοκοπία της Αθήνας του 6^{ου} αιώνα π. Χ. Το αίτιον, το διαχρονικώς επαναλαμβανόμενο φαινόμενο- η μεγάλη ανισότητα πλούτου μεταξύ της άρχουσας τάξης των πλουσίων και των φτωχών- ακτημόνων που υπέφεραν από τα επιτόκια δανεισμού τα οποία κυμαίνονταν στα τοκογλυφικά επίπεδα του 18%- 36% ετησίως. Με πιο επώδυνο τον θεσμό του «δανείζειν επί τοις σώμασιν», που καθόριζε ως υποθήκη δανεισμού το σώμα του οφειλέτη προς πώληση στα χέρια του δανειστή! Ως φυσικό, χιλιάδες «πέτρες», τα «χρεών σημάδια», ήταν διάσπαρτες στους αγρούς της αρχαίας Αττικής, την οποία εγκατέλειπαν ατάκτως έντρομοι οι Αθηναίοι, ανήμποροι να αποπληρώσουν τα απεχθή δάνειά τους, για να μη συλληφθούν και πουληθούν ως σκλάβοι μαζί με τα παιδιά τους στα ξένα.

Έτσι, έμεινε ανεξίτηλη στην ιστορία η λέξη «σεισάχθεια» [*σειώ(αποσειώ)+άχθος(βάρος)*] μαζί και το όνομα του σπουδαίου νομοθέτη Σόλωνα, που κατήργησε για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας το «δανείζειν επί τοις σώμασιν» και επέτυχε έναν «αναίμακτο» συμβιβασμό των συμφερόντων της άρχουσας τάξης και των φτωχών· προσφέροντας σύμφωνα με τον διάσημο ιστορικό Will Durant,¹ ένα από τα «ενθαρρυντικά θαύματα της ιστορίας.»

Η θεσμοθέτηση της περίφημης *σεισάχθειας* αποτελεί την κορωνίδα του έργου του Σόλωνα, μιας δίκαιης ελάφρυνσης των χρεών, διαμορφώνοντας το πρότυπο «μακροοικονομικό μοντέλο», ενός σχεδιασμού διακυβέρνησης της πολιτείας που εμπεριείχε κανόνες ανθρώπινης συμπεριφοράς και αυτούς της ηθικής και της δικαιοσύνης. Πολύ αργότερα, στη διάρκεια του 16^{ου} -17^{ου} αιώνα, το μοντέλο το υιοθέτησαν οι κυβερνήσεις της Δυτικής Ευρώπης, όχι όμως για ειρηνικούς σκοπούς, αλλά για την οικονομική μεγέθυνση και αίγλη του κράτους - έθνους. Στη νομοθεσία του Σόλωνα θεμελιώθηκε ο Μερκαντιλισμός, και από έλλειψη μετριοπάθειας των ισχυρών κρατών Αγγλίας, Γαλλίας, Ισπανίας, πυροδοτήθηκε ο ευρωπαϊκός ιμπεριαλισμός. Όλη αυτή η φασαρία και η αιματοχυσία όπου ολόκληροι στόλοι και επιβλητικές αρμάδες αφανίστηκαν αψάνδροι μαζί με τα πληρώματα και τα εμπορεύματα στα βάθη των ωκεανών, έγινε για την αίγλη και το οικονομικό μεγαλείο φιλόδοξων ηγεμόνων των κρατών- εθνών.

Στη σημερινή εποχή οι ηγεμόνες που κυβερνούσαν τα κράτη τους «ελέω θεού» δεν υπάρχουν πια, έχουν αντικατασταθεί από δημοκρατικώς εκλεγόμενες κυβερνήσεις. Όμως, οι κυρίαρχες δυνάμεις έχουν ασπαστεί το δόγμα της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης των κρατών-εθνών μέσω της εφαρμογής των οικονομικών αρχών του *laissez faire- laissez passer* (αφήστε να κάνουμε, αφήστε να περάσουμε). Το δόγμα αυτό δεν είναι επ' ουδενί νέο, αλλά παλιό. Βασίζεται στις αρχές των Γάλλων Φυσιοκρατών του 18^{ου} αιώνα που αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του *κλασσικού φιλελευθερισμού*. Απλώς, οι θιασώτες του δόγματος τού άλλαξαν περίβλημα για να μην έχει την τετριμμένη εμφάνιση του «παλιού» και το βάφτισαν νέο-φιλελευθερισμό.

Ο πρωταρχικός στόχος στην ατζέντα του νεοφιλελευθερισμού είναι η παγκοσμιοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος μέσω των κεντρικών τραπεζών. Ο σχεδιασμός αυτού του σκοπού σκιαγραφείται μέσω του σεβαστού καθηγητή Ιστορίας του πρώην προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, Bill Clinton, Carroll Quigley, που δηλώνει επιγραμματικά:² «Οι δυνάμεις του χρηματοοικονομικού καπιταλισμού είχαν έναν κατεξοχήν μεγαλόπνοο σκοπό, τίποτε λιγότερο από τη δημιουργία ενός παγκόσμιου συστήματος χρηματοπιστωτικού ελέγχου σε ιδιωτικά χέρια, ικανού να κυριαρχήσει επί του πολιτικού συστήματος κάθε χώρας και επί της παγκόσμιας οικονομίας συνολικά. Το σύστημα αυτό επρόκειτο να ελέγχεται με φεουδαρχικό τρόπο από τις κεντρικές τράπεζες του κόσμου, ενεργώντας συντονισμένα μέσω μυστικών συμφωνιών, οι οποίες θα επιτυγχάνονταν σε συχνές ιδιωτικές συναντήσεις και συνδιασκέψεις.»

Έτσι, έχουμε ένα καθεστώς όπου ο «Μανωλιός φόρεσε το σκούφο του αλλιώς» και ο «δια του πολέμου ιμπεριαλισμός» μεταμορφώνεται σε «νομισματικό ιμπεριαλισμό» σε μια προσπάθεια - συντονισμένη με μυστικότητα πίσω από τα σκηνικά- των ισχυρών κρατών να επικρατήσουν επί των αδύναμων και παρασιτικών οικονομιών. Η υποταγή γίνεται ειρηνικά

¹ Will Durant, *The Story of Civilization, The Life of Greece*, Book ii, Chap. V, σελ. 113, Simon & Schuster, 1939.

² Carroll Quigley, Professor at Georgetown University (1910-1977), *Tragedy & Hope, A history of the World in our Time*, first published in 1966 by Macmillan, New York, p. 324.

και με μεθοδικότητα μέσω της εγκαθίδρυσης ενός χρηματοπιστωτικού συστήματος, όπου οι κεντρικές τράπεζες μαζί με τις ιδιωτικές τράπεζες ελέγχουν την προσφορά του χρήματος. Μ' αυτόν τον τρόπο, οι υπερχρεωμένες οικονομίες ελέγχονται πλήρως και γίνονται έρμαιο των πιστωτών και της κεντρικής τράπεζας, η οποία έχει το μονοπώλιο της έκδοσης του χρήματος. Ως συνέπεια, η ελεύθερη βούληση των δημοκρατικών κυβερνήσεων κατ' ουσίαν καταλύεται.

Γίνεται φανερό ότι όταν ένα κράτος έχει δανειακές υποχρεώσεις τις οποίες αδυνατεί να εκπληρώσει και έχει ήδη απεμπολήσει το δικαίωμα έκδοσης του δικού του νομίσματος λόγω της ένταξης σε ένα νομισματικό σύστημα όπως της Ευρωζώνης- που το μονοπώλιο χρήματος το κατέχει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ)- τότε υπάρχουν μόνο δύο επιλογές. Η θα κηρύξει «moratorium» και στάση πληρωμών προς τους δανειστές, με αίτημα την έξοδο του από το νομισματικό σύστημα ή σταδιακά θα υποδουλωθεί. Κι αυτό, διότι εάν παραμείνει, τότε θα υποσκελισθούν οι προτεραιότητες της κυβέρνησης που αποσκοπούν στην ευημερία των πολιτών, αφού η εφαρμογή των αρχών του δόγματος του νεοφιλελευθερισμού αλλοιώνει κατάφορα τα κυριαρχικά δικαιώματα της εθνικής κυβέρνησης και του αυτοπροσδιορισμού του κράτους-έθνους. Οι παραδόσεις και τα ήθη και έθιμα παραγκωνίζονται και επέρχεται το τέλος της εθνικής κυριαρχίας, μαζί και η ελεύθερη έκφραση και η επιλογή της δημοκρατίας.

Γι αυτό, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι υπάρχουν δύο τρόποι για να κατακτήσεις και να υποδουλώσεις ένα έθνος. Ο ένας είναι με το ξίφος. Ο άλλος είναι με το χρέος. Η κατάκτηση με το χρέος λαμβάνει χώρα σιωπηλώς και παρασκηνιακά - όπως συμβαίνει σήμερα με τους «αλληλέγγυους εταίρους» μας - εμπαιζοντας το λαό με δέλεαρ την ανάπτυξη και τη σωτηρία του από τα δεινά της μιζέριας λόγω ελλείψεως κεφαλαίων. Αρχικά, στην επιφάνεια τίποτε δεν αλλάζει στο ρυθμό ζωής. Απλά, η χώρα είναι υπό νέα διοίκηση και ο φόρος υποτέλειας δεν είναι ακόμη αισθητός. Οι δανειστές παρουσιάζονται ως σωτήρες της χώρας χρησιμοποιώντας ωραία λόγια και ήπιες εκφράσεις, μιλούν για αμοιβαία επωφελή συνεργασία και φιλική προς την ανάπτυξη παροχή δανείων. Εκπέμπουν μηνύματα αισιοδοξίας σε έναν προβληματισμένο και ταλαιπωρημένο λαό παίζοντας με τις λέξεις, βαπτίζουν τα επαχθή δάνεια σε «βοήθεια», τη λιτότητα σε «δημοσιονομική προσαρμογή» και την τοκογλυφία σε «αλληλεγγύη.»

Ωστόσο, οι διεθνείς δανειστές γνωρίζουν ότι είναι φύσει αδύνατον να αποπληρωθεί το χρέος της Ελλάδος σ' αυτή τη ζωή, γι αυτό το επιμηκύνουν, για τη ζωή του μέλλοντος και των απογόνων τού. Η χρονική επιμήκυνση αποπληρωμής της άμοιρης Ελλάδος, εκτείνεται στο μέλλον- προς το παρόν, μέχρι το 2060- και με αναισχυντία την αποκαλούν «περίοδο χάριτος», και ο λαός ανακουφίζεται αντί να εξεγερθεί. Όπως ακριβώς έκαναν, πριν δυόμιση αιώνες οι άποικοι της βορείου Αμερικής, γιατί είχαν κατανοήσει ότι η έκδοση νομίσματος αποτελεί υποκατάστατο της φορολογίας. Και μετά από μια ακλόνητη πάλη διαρκείας ενάντια της βρετανικής αποικιοκρατικής πολιτικής απέκτησαν την πολυπόθητη ανεξαρτησία (1776).

Η αποικιοκρατική πολιτική της Αγγλίας δεν είναι διόλου διαφορετική από αυτή που εφαρμόζεται σήμερα στη ζώνη του ευρώ με επικεφαλής την ΕΚΤ και με τις ευλογίες της νέο-μερκαντιλιστικής Γερμανίας. Η Αγγλία απαγόρευε στις αποικίες την έκδοση του δικού τους νομίσματος, την ίδρυση αποικιακών τραπεζών, την ίδρυση ανταγωνιστικής βιομηχανίας προς την *Μητρόπολη*, ενώ επιτρέπονταν μόνο η εξαγωγή ακατέργαστων πρώτων υλών και επιπλέον επέβαλε φορολογία υπέρ του Βρετανικού Στέμματος. Η εκμετάλλευση των αποικιών ήταν

μονοπωλιακή και απέβλεπε στη μεγέθυνση της οικονομικής δύναμης της Αγγλίας. Το ίδιο συμβαίνει σήμερα στη ζώνη του ευρώ, ευημερία στα κράτη-μέλη του πυρήνα, με κορυφαία τη Γερμανία, ενώ οι περιφερειακές οικονομίες, με προπομπό την Ελλάδα, δεινοπαθούν. Όπως ξεκάθαρα βλέπουμε, η διαχρονική πορεία της ιστορίας επιβεβαιώνει τρανά ότι τα οικονομικά φαινόμενα είναι κυκλικά και επαναλαμβάνονται, διότι η ανθρώπινη φύση δεν αλλάζει.

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η ποσοτική ανάλυση δεδομένων του χρέους 66 κρατών από το 1800 μέχρι το 2008, του επίκαιρου βιβλίου και εξαιρετικού σε εμπειρική ανάλυση των χρηματοπιστωτικών κρίσεων, με τον τίτλο «Αυτή τη Φορά είναι Διαφορετικά» (This Time is Different). Σε αυτή τη φράση των τεσσάρων λέξεων εμπεριέχεται η τραγωδία των χρεοκοπιών, καθώς περισσότερο χρήμα έχει χαθεί μπροστά στις τέσσερις αυτές λέξεις, παρά στην αιχμή όπλου, αναφέρουν οι συγγραφείς, Carmen Reinhart & Kenneth Rogoff.³

Οι χρηματοοικονομικές κρίσεις έχουν κοινά μακροοικονομικά χαρακτηριστικά και τα επεισόδια χρεοκοπιών κρατών οφείλονται κατεξοχήν στην ανάληψη υπερβολικού εξωτερικού δανεισμού στη διάρκεια της οικονομικής άνθισης των «καλών εποχών». Τότε η ανεμελιά και η έπαρση επικρατούν, «εμείς είμαστε εξυπνότεροι», «εμείς ξέρουμε τα πράγματα καλύτερα», χωρίς καν να υφίσταται η συνειδητοποίηση των κινδύνων που θα επακολουθήσουν, όταν αναπόφευκτα η αντιστροφή του οικονομικού κύκλου θα επέλθει και η ύφεση θα επικρατήσει.

Η ψευδαίσθηση αυτή δεν είναι διαφορετική αλλά παρεμφερής με το πολιτικό σλόγκαν του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Herbert Hoover «βρισκόμαστε σε μία Νέα Εποχή», που εξεστόμισε μόλις πριν το φοβερό κραχ της Wall Street το 1929. Έτσι, προκλήθηκε τη Μεγάλη Κρίση του 1930 και επακολούθησε η κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, η πτώση του εθνικού εισοδήματος κατά 50% και η ανεργία εκτοξεύτηκε στο 25%. Δυστυχώς, το ίδιο σλόγκαν υιοθέτησαν οι πολιτικοί μας ηγέτες στα χρόνια των Μνημονίων, διακηρύσσοντας τη νέα εποχή εν μέσω πείνας και δυστυχίας παραπλανώντας χωρίς ντροπή έναν ολόκληρο λαό.

Η Ελλάδα δεν είναι το μοναδικό κράτος στον κόσμο που μετά την ανεξαρτησία της προσέφευγε διαρκώς σε εξωτερικό δανεισμό για την κάλυψη δημοσιονομικών ελλειμμάτων, τα οποία προέρχονταν από δαπάνες για τη συντήρηση του λαού, στρατιωτικές και αναγκαίων έργων υποδομής. Αλλά είναι ίσως το μοναδικό, που η σύναψη των δανείων έγινε αφενός με επαχθείς όρους και αφετέρου υπήρξε φοβερή κακοδιαχείριση των προσόδων λόγω πολιτικών ρουσφετιών και διαφθοράς. Η επιβάρυνση των τόκων ήταν δυσβάστακτη και το «κούρεμα» της ονομαστικής αξίας των δανείων υπερβολικό κι ως συνέπεια το εναπομένον ποσό πενιχρό για τη χρηματοδότηση των δημοσίων αγαθών, αμυντικών δαπανών και αναπτυξιακών έργων υποδομής και ανασυγκρότησης της οικονομίας. Έτσι, δεν είναι απορίας άξιο γιατί η Ελλάδα είναι πρωτοπόρος στην αθέτηση δανείων μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών της υφελίου.

Συγκεκριμένα, έχει διατελέσει περισσότερο από το ήμισυ της χρονικής περιόδου από την ανεξαρτησία της μέχρι σήμερα σε καθεστώς χρεοκοπίας. Με άλλα λόγια, η χώρα μας κατέπιπε κατά τακτά διαστήματα στον ολισθηρό δρόμο της αθέτησης των δανειακών της υποχρεώσεων, κηρύσσοντας πολλαπλές χρεοκοπίες στη διάρκεια λιγότερο των δύο αιώνων. Το χειρότερο όμως, σε σχέση με τα Ευρωπαϊκά κράτη, είναι ότι είχε την ιδιόμορφη τάση να

³ Carmen Reinhart & Kenneth Rogoff, This Time is Different, Princeton University Press, 2009, p. xxxvii

παραμένει επί μακρόν σε «αφασία» και όχι να εξέρχεται ταχέως από το καθεστώς χρεοκοπίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη χρεοκοπία της χώρας επήλθε πριν την ανεξαρτησία της από τον Οθωμανικό ζυγό, το 1827 στη διάρκεια του επαναστατικού αγώνα. Εξ ου η επισήμανση : «Η Ελλάδα έζησε σε μία αιώνια κατάσταση χρεοκοπίας για περισσότερο από έναν αιώνα»⁴

Αφετηρία του βεβαρυμένου μητρώου της εξέλιξης του εξωτερικού δανεισμού της Ελλάδος αποτελεί η Β' Εθνοσυνέλευση του Άστρους, που έλαβε χώρα δύο χρόνια μετά την έναρξη της επανάστασης, τον Απρίλιο του 1823. Ωστόσο, το στρατόπεδο των εξεγερθέντων ελλήνων ήταν κατακερματισμένο από εσωτερικές έριδες και πολιτικούς ανταγωνισμούς. Τα αίτια εκκινούν από την Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου.⁵ Η Εθνοσυνέλευση απαρτιζόταν από 60 αντιπρόσωπους, ονομαζόμενοι «παραστατές», από περιοχές της χώρας που είχαν ως τότε απελευθερωθεί.⁶ Τα μέλη της θεωρήθηκαν νόμιμοι εκπρόσωποι του λαού, μολονότι δεν είχαν εκλεγεί κατά ενιαίο τρόπο, αφού δεν είχε ακόμη καταρτιστεί εκλογικός νόμος.

Επιπρόσθετα, είναι αξιοσημείωτη στη σύνθεση της Εθνοσυνέλευσης της Επιδαύρου, η γεωγραφική και κοινωνική προέλευση των αποκαλούμενων «παραστατών». Η πλειοψηφία προέρχονταν από ρουμελιώτες και νησιώτες πρόκριτους (προεστούς), μερικούς Φαναριώτες και κληρικούς, ενώ ήταν παντελής η απουσία των ηρώων της Επανάστασης, μεταξύ άλλων, του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, του Αλέξανδρου Υψηλάντη και του Οδυσσέα Ανδρούτσου. Επίσης, άξιον ενδιαφέροντος είναι η έλλειψη οιασδήποτε αναφοράς στη Φιλική Εταιρεία. Η οργάνωση που είχε προπαρασκευάσει την επανάσταση είχε τεθεί οριστικά στο περιθώριο.⁷

Την 1^η Ιανουαρίου 1822 τα μέλη της Α' Εθνοσυνέλευσης ψήφισαν τη *Διακήρυξη της Εθνικής Ανεξαρτησίας*, η οποία χρησιμοποιήθηκε ως προοίμιο και στα τρία Συντάγματα της Επανάστασης, και έχει ως ακολούθως : « Έν όνόματι της Αγίας και Άδαιρέτου Τριάδος... Το Έλληνικόν Έθνος, το υπό την φρικώδη όθωμανικήν δυναστείαν μη δυνάμενον να φέρη τον βαρύτερον και άπαραδειγμάτιστον ζυγόν της τυραννίας και άποσείσαν αυτόν με μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διά των νομίμων παραστατών του, εις Εθνικήν συνηγμένων Συνέλευσιν, ένώπιον Θεού και άνθρωπων, την πολιτικήν αυτού ύπαρξιν και άνεξαρτησίαν».⁸ Συνακολούθως, η Συνέλευση ενέκρινε το *Προσωρινόν Πολίτευμα*, που καθόριζε την άσκηση της «Διοίκησις» από τη δημιουργία δύο σωμάτων, το Εκτελεστικό και το Βουλευτικό .*

⁴ Carmen Reinhart & Kenneth Rogoff, *This Time is Different*, Princeton University Press, 2009, p. 98.

⁵ Η Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (20 Δεκεμβρίου 1821- 16 Ιανουαρίου 1822) συνήλθε στο χωριό Πιάδα, κοντά στην αρχαία Επίδαυρο. *Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων* <http://foundation.parliament.gr/general>. Σ' αυτήν την τοποθεσία άρχισε τις εργασίες της η πρώτη Εθνοσυνέλευση στην νεότερη ελληνική ιστορία. Εκεί γράφτηκε η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Ελλάδος και ορίστηκε ο τρόπος προσωρινής λειτουργίας του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Επίσης, ψηφίστηκε το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδος, έργο του Ιταλού Vincenzo Gallina με τη συνδρομή του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου και του Θεόδωρου Νέγρη. Το Σύνταγμα ονομάστηκε *προσωρινόν* λόγω της ανάγκης καθυσχασμού των ευρωπαϊκών Αυλών της δεσποτικής μοναρχίας.

⁶ Οι 10 αντιπρόσωποι προέρχονταν από την Πελοπόννησο, 27 από την Ανατολική Στερεά, 8 από τη Δυτική Στερεά, 13 από την Ύδρα, τις Σπέτσες & τα Ψαρά, ένας από την Κάσο και ένας αντιπρόσωπος των Αλβανών. Αντιπρόσωποι απ' άλλες περιοχές, όπως η Κρήτη, οι Κυκλάδες και Δωδεκάνησα πλην της Κάσου δεν υπήρχαν.

⁷ Η Α' και η Β' Εθνοσυνέλευση http://www.ime.gr/chronos/12gr/1821_1833/, ανακτήθηκε στις 15 /5/2016.

⁸ Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Το Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος, ό. π.

*Το Εκτελεστικό απαρτιζόταν από 5 μέλη, ενώ για το Βουλευτικό ο αριθμός των μελών ήταν *άοριστος*.

Στη Διακήρυξη διατυπώνεται ευθαρσώς το όραμα ίδρυσης ενός κράτους-έθνους με δημοκρατικούς-αντιπροσωπευτικούς θεσμούς και η επιθυμία της συγκρότησης μιας ενιαίας κοινότητας η οποία θα έδενε σε μια ενότητα τους Έλληνες. Τα πράγματα όμως εξελίχθηκαν διαφορετικά λόγω της υπέρ-συγκέντρωσης των αντιπροσώπων στους προεστούς, προεστώτες ή κοτζαμπάσηδες που προέρχονταν από τις τάξεις των γαιοκτημόνων και εύπορων εμπόρων.⁹ Από την άλλη, το Προσωρινό Πολίτευμα δεν προσέφερε στην επανάσταση τις προϋποθέσεις σταθερότητας και συμβιβασμού των αντιμαχόμενων πλευρών, αλλά υπήρξε η γενεσιουργός αιτία των εμφύλιων συγκρούσεων που επακολούθησαν. Η εμφύλια διαμάχη οξύνθηκε και μετατράπηκε σε αδιάλλακτο εμφύλιο πόλεμο όταν η Εθνοσυνέλευση εξέλεξε πρόεδρο του εκτελεστικού, τον οξυδερκή μεν, ραδιούργο δε, Φαναριώτη Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο- μια από τις πλέον αμφιλεγόμενες αρχομανείς προσωπικότητες του επαναστατικού αγώνα.

Στη χρονική περίοδο που μεσολάβησε μεταξύ της Α' και της Β' Εθνοσυνέλευσης στο Άστρος Κυνουρίας,¹⁰ οι στρατιωτικές επιτυχίες του επαναστατικού αγώνα συμβάδιζαν με την επιδείνωση των πολιτικών αντιπαραθέσεων. Στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, έγινε μια περιορισμένης μορφής, αλλά σημαντική,¹¹ αναθεώρηση του *Προσωρινού Πολιτεύματος*, και μετονομάστηκε Νόμος της Επιδάουρου. Αποφασίστηκε, η κατάργηση των περιφερειακών διοικητικών οργανισμών και του θεσμού της αρχιστρατηγίας - της θέσης του Κολοκοτρώνη. Κορυφαίο όργανο της Διοίκησης ορίστηκε το Βουλευτικό, όπου κυριαρχούσαν οι προύχοντες και η επικράτησή τους δεν άφηνε περιθώρια σεβασμού των δημοκρατικών αρχών, οξύνοντας το χάσμα της διαμάχης στο εσωτερικό της επανάστασης που συνεχίστηκε με σφοδρότητα.

Το χειρότερο όμως είναι ότι οι ανωτέρω αποφάσεις της Εθνοσυνέλευσης δεν διέπονται από ομοψυχία, απαραίτητη προϋπόθεση για τη διεξαγωγή ενός επαναστατικού αγώνα, αλλά είναι διχαστικές. Αποτέλεσμα, η δημιουργία δύο αντιμαχόμενων πολιτικών παρατάξεων, των «προεστών» ή «αρχοντικών» και των «στρατιωτικών» ή του «Κολοκοτρώνη». Γι αυτόν πρωταρχικώς τον λόγο η Εθνοσυνέλευση του Άστρους, υπήρξε καθοριστικής σημασίας για την έκβαση της επανάστασης, καθώς έγιναν εμφανείς σε όλο τους το μεγαλείο, η πολιτική διαστροφή, δολοπλοκίες και η υστεροβουλία των πρωταγωνιστών της Εθνικής Παλιγγενεσίας.

⁹ Οι προεστοί ή κοτζαμπάσηδες ήταν οι προύχοντες Έλληνες που συνεργάζονταν με τους Τούρκους και ασκούσαν σε τοπικό επίπεδο τη διοίκηση των «ραγιάδων». Βασικά καθήκοντα ήταν η είσπραξη φόρων και η επιβολή της τάξης με όποιο τρόπο έκριναν. Ντύνονταν με τουρκική ενδυμασία και γούνες για να τονίσουν την εξουσία τους και σε ορισμένες περιπτώσεις η κατάχρησή της είχε εξοργίσει και εξουθενώσει τον απλό λαό.

¹⁰ Είναι παραλιακή κωμόπολη της Πελοποννήσου· ανήκει στην επαρχία Κυνουρίας του νομού Αρκαδίας. Σ' αυτό το μέρος έγινε η Β' Εθνοσυνέλευση. Άρχισε τις εργασίες της στις 10 Απριλίου 1823 και κράτησε μέχρι τις 30 Απριλίου. Χαρακτηριστικό της τεταμένης σχέσης και διχασμού μεταξύ των συνέδρων υπήρξε το γεγονός, ότι όσοι από τους πληρεξούσιους ήταν προσκείμενοι στην κυβέρνηση έμειναν στο χωριό Αγιαννίτικα Καλύβια, ενώ όσοι ήταν αντίθετοι και υποστήριζαν τους *στρατιωτικούς*, έμειναν στα Μελιγιώτικα Καλύβια.

¹¹ Αποτελεί δυσάρεστη έκπληξη, τα επίσημα κείμενα της Βουλής των Ελλήνων (Συνταγματική Ιστορία) να αναφέρουν ότι στη Β' Εθνοσυνέλευση έγινε μια «απλή αναθεώρηση του προΐσχύσαντος... καθιερώθηκε ελαφρά υπεροχή της νομοθετικής εξουσίας έναντι της εκτελεστικής». Ατυχώς, για το μέλλον του επαναστατικού αγώνα, που κατέληξε για τα επόμενα δύο χρόνια σε εμφύλιο σπαραγμό, αλλά και της μετέπειτα Ελλάδος, η υπεροχή του Βουλευτικού δεν ήταν «ελαφρά» αλλά πολύ «βαριά». Και ο λόγος είναι διττός. Πρώτον, έθεσε το Βουλευτικόν υπεράνω του Εκτελεστικού, και δεύτερον, οι αρμοδιότητες σύναψης δανείων και εκποίησης γης και κτηματικών περιουσιών, μεταβιβάστηκαν από το Εκτελεστικόν στο Βουλευτικόν! Ως συνέπεια, οι «προεστοί» και οι «κυβερνητικοί» που είχαν την πλειοψηφία του Βουλευτικού υπερτέρησαν, ενώ ο Κολοκοτρώνης που είχε εκλεγεί αντιπρόεδρος του Εκτελεστικού και οι «δημοκρατικοί» εξουδετερώθηκαν.

Ήδη, από τους πρώτους μήνες της επανάστασης είχε γίνει φανερό το χάσμα ανάμεσα στις πολιτικές «φατρίες» κατά τη διάρκεια του αγώνα, εξ αιτίας του ανταγωνισμού ισχύος για τη νομή της εξουσίας. Η αρχή ήταν κακή για την επιλογή του πολιτεύματος επάνω στο οποίο θα εδραιώνονταν η δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους. Στο Άστρος, οι έριδες και η πολιτική διαπάλη παγιώθηκαν, η επανάσταση βρισκόνταν μπρός στο χείλος του γκρεμού.

Η έκρυθμη κατάσταση και τα πάθη οξύνθηκαν, όταν η παράταξη των «προεστών» με ταγό τον ραδιούργο Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, επέτυχε εύκολα να «εκλέξει» περισσότερους πληρεξούσιους από τους «στρατιωτικούς» με επί κεφαλής τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.¹² Οι αποφάσεις της Εθνοσυνέλευσης ήταν καταδικαστικές για την παράταξη των δημοκρατικών. Ο Κολοκοτρώνης έχασε την αρχιστρατηγία, ενώ οι σημαντικές πολιτικές θέσεις καλύφθηκαν από μέλη της κυβερνητικής παράταξης των «προεστών» και των νησιωτών. Μάλιστα, για να μειωθεί το κύρος και η επιρροή του Κολοκοτρώνη - που είχε αποκτήσει μεγάλες επιτυχίες στο πεδίο της μάχης, ιδιαίτερα μετά την καθοριστική για τον αγώνα συντριβή του Δράμαλη στα Δερβενάκια (26 Ιουνίου 1822)- ψήφισε την εκλογή 50 στρατηγών!¹³ Επιπρόσθετα, ψηφίστηκε η σύναψη δανείου με Άγγλους τραπεζίτες, με υποθήκη τα «εθνικά κτήματα».

Απαλλαγμένο το Βουλευτικό από το «φόβητρο» του λαοπρόβλητου Κολοκοτρώνη, και υπέρ-ενισχυμένο με τον παράλογο αριθμό των 150 *παραστατών*, ως κυρίαρχο όργανο της Διοίκησης, προχώρησε στην εκλογή του δευτέρου πολιτικού οργάνου του Εκτελεστικού.¹⁴ Πρόεδρος του Εκτελεστικού εκλέχθηκε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, και αρχιγραμματέας ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ενώ πρόεδρος του Βουλευτικού ο Ιωάννης Ορλάνδος. Όμως, πριν περάσουν δύο μήνες, τον Ιούνιο του 1823-φθάνοντας η πολιτική φαυλότητα στο απόγειό της- ο Ορλάνδος θα αντικατασταθεί από τον Μαυροκορδάτο με απ' ευθείας διορισμό από το

¹² Σύμφωνα με τα Απομνημονεύματα του Κολοκοτρώνη, ο Γέρος του Μοριά, αναφέρει «... εσηκώθηκα και εγώ και επήγα στο Άστρος, εκεί είμεθα φανερά χωρισμένοι σε δύο κόμματα, το ένα ελέγετο των Προεστών και το άλλο του Κολοκοτρώνη. Των προεστών ήταν περισσότεροι, ήταν 150 Πληρεξούσιοι και 6.000 στρατιώτες (Απριλ. 1823). Εγώ είχα τον Οδυσσέα, τον Μούρτζινο και άλλους 40 πληρεξούσιους με 800· αυτοί έφεραν στρατιώτες για να υποστηρίξουν την γνώμη τους με την δύναμιν και εγώ με την δύναμιν εγύρευα να τους ανατρέψω την γνώμην.» *Απομνημονεύματα 1770-1836* Θ. Κολοκοτρώνης, National Geographic 2013, σ. 131. Με τι επιχειρήματα κατάφεραν να «εκλέξουν» στην Εθνοσυνέλευση, οι προεστοί και οι πολιτικοί οπαδοί της «κυβέρνησης» 150 πληρεξούσιους, σε μία ερειπωμένη γη σε εμπόλεμη κατάσταση είναι απορίας άξιον. Ο αριθμός των βουλευτών έμεινε *αόριστος* στο *Σύνταγμα της Επιδαύρου*, ο Κολοκοτρώνης λέει ότι ήταν 70.

¹³ Αφηγείται ο Κολοκοτρώνης: « Εμείς εκαθήμεθα εις τα Μελεγιτικά κονάκι και εκείνοι εις τα Αγια-νήτικα, μια τουφεκιά μακρυά. Εκείνοι έκαναν συνεδρίασιν και εμείς δεν πηγαίναμε· αυτοί ήθελαν και εψήφισαν να γίνουν 50 στρατηγοί και 150 Βουλευταί·... εψήφισαν να εκποιήσουν την γην, με σκοπό να βγάλουν ό,τι είχαν ξοδέψει όσα ήθελαν, και να αποζημιωθούν εις γην και να αφήσουν τον λαόν γυμνόν και απ' αυτήν την ελπίδα της γης. Τότε ο λαός εγύρισε με την γνώμη την εδικήν μου.» *Απομνημονεύματα*, σελ. 132, ό.π.

¹⁴ Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, *Έν Άστρει, 18 Απριλίου 1823*, «ΤΜΗΜΑ Γ'. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ', Περί Σχηματισμού Διοικήσεως, ιδ'. Δύο δυνάμεις συγκροτούσι την Διοίκησιν, Βουλευτική, και Εκτελεστική· ιε'. Τας δύο ταύτας δυνάμεις εις δύο χωριστά σώματα εμπιστεύεται το έθνος· και το μεν Βουλευτικόν, και το δε Εκτελεστικό ονομάζεται· ιζ'. Το Βουλευτικόν σώμα κατασκευάζει τους Νόμους, τους οποίους διευθύνει εις το Εκτελεστικόν· ιζ'. Τα σχέδια των Νόμων προβάλλονται από το Βουλευτικόν εις το Εκτελεστικόν, και ανάπαλιν· αλλ' όταν το Εκτελεστικόν αρνηθή την επικύρωσιν, αποδίδων εγγράφως τους λόγους της αρνήσεως, το δε Βουλευτικόν επιμένει προτείνων τους λόγους της επιμονής, και το Εκτελεστικόν αρνηθή και εκ δευτέρου την επικύρωσιν, το Βουλευτικόν αναβάλλει δύο ολόκληρους μήνας την τρίτην πρότασιν, και εις το τέλος των δύο τούτων μηνών εάν προτείνη τον νόμον εκείνον και εκ τρίτη εις το Εκτελεστικόν, αναγκάτως επικυρούται απ' αυτό. Αλλ' εάν το Βουλευτικόν δεν ενκρίνη τον παρά του Εκτελεστικού προβαλλόμενον νόμον, και τρείς διαφιλονεικηθή, ο νόμος τότε πίπτει». Έτσι, επήλθε ο διχασμός και ακολούθησε ο αιματηρός εμφύλιος.

Βουλευτικό. Εξ ου και ο Κολοκοτρώνης, εξοργισμένος, σε προσωπική συνάντηση των δύο ανδρών εκστόμισε την αλήστου μνήμης φράση «Σου λέω τούτο, κύριε Μαυροκορδάτε... μην καθίσης Πρόεδρος, διότι έρχομαι και σε διώχνω με τα λεμόνια, με την βελάδα που ήρθες.»¹⁵ Πράγματι, ο Μαυροκορδάτος παραιτήθηκε εγγράφως από το Βουλευτικό- η παραίτηση όμως δεν έγινε δεκτή - και έφυγε αμέσως για την Ύδρα να συναντήσει τον Γεώργιο Κουντουριώτη.

Το μήλο της έριδος ήταν η διαχείριση των δανείων που ενέκρινε η Εθνοσυνέλευση, τα οποία θα χορηγούντο από επενδυτικούς οίκους του Λονδίνου. Ωστόσο, οι αποφάσεις της Διοίκησης περί συνάψεως δανείων, της εγγύησης αυτών, και αγοράς και εκποίησης εθνικών γαιών-κτημάτων, θα παίρνονταν από το Βουλευτικό και όχι από το Εκτελεστικό.¹⁶ Επρόκειτο για μία άκρως σημαντική νομοθετική αναθεώρηση, η οποία δυστυχώς έγινε με πανουργία και ιδιοτέλεια και πυροδότησε την εμφύλια διαμάχη και εμπόλεμες ακρότητες και αιματοχυσία μεταξύ ελλήνων, αντί να στρέψουν τα ντουφέκια στους επί 400 χρόνια δυνάστες τους.

Με απaráμιλλο και ακατανόμαστο τρόπο έγινε η αναθεώρηση του Συντάγματος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, «το Βουλευτικό θεσπίζει και το Εκτελεστικό επικυρώνει».* Έτσι, κατέστη κυρίαρχο όργανο της Διοίκησης το Βουλευτικό, αποκτώντας την αρμοδιότητα να εκλέγει τα μέλη του Εκτελεστικού διαμέσου των διάσπαρτων άρθρων που ακολουθούν : « ιή. Το Βουλευτικόν σύγκειται από παραστάτας των ελευθέρων επαρχιών της Ελλάδος, οι οποίοι εκλέγονται κατά τον περί εκλογής νόμον της Διοικήσεως· ζ'. Όλοι οι Παραστάται να συνέρχονται περί τα τέλη Μαρτίου, όπου διατρίβει η Διοίκησις, και να εκλέγωσι πέντε μέλη, μεταξύ των έναν Πρόεδρον και Αντιπρόεδρον διά να συγκροτήται το Εκτελεστικόν Σώμα».¹⁷ Μ' αυτές τις μεθοδεύσεις των *πολιτικών*, εκτροχιάστηκε ο απελευθερωτικός αγώνας, επήλθε ο διχασμός, οι φυλακίσεις των αγωνιστών της επανάστασης, και ο «σπαραγμός αλλήλων».

¹⁵ Η συνάντηση έγινε στο σπίτι του Κολοκοτρώνη. Η επίμαχη φραστική επίθεση στον Φαναριώτη, σύμφωνα με τη διήγηση του Κολοκοτρώνη, είναι στο απόσπασμα που ακολουθεί: «Έστειλα να έλθη ο Μαυροκορδάτος εις το κονάκι μου, ήτον το βράδι βράδι· μπαίνοντας ο Μαυροκορδάτος, ήλθε και ο Αναγνώστης· κάτσαμε και οι τρεις και κλείσαμε την πόρταν, και αρχήνησα να ειπώ του Μαυροκορδάτου: διατί το κάνεις αυτό; Αυτός αρχήνησε να μου απολογηθή με τα γέλια τα συνειθισμένα, και μου λέει: ότι είναι συμφερότερον δια το έθνος το Βουλευτικό παρά το Εκτελεστικό. Του λέω τούτο, κύριε Μαυροκορδάτε, ότι εσυναναστράφημεν σαράντα ημέρας εις το Εκτελεστικό, και δεν ημπορώ... σου λέω, μη καθίσης Πρόεδρος, διότι έρχομαι και σε διώχνω με τα λεμόνια, με την βελάδα που ήρθες· και εβγήκα εις σουλάτσο... Την ίδια νύκτα επήρε τα πλυμένα του ο Μαυροκορδάτος και επέρασε στο Κρανίδι και έπειτα εις την Ύδρα.» *Απομνημονεύματα*, σελ. 141, ό.π.

¹⁶ Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, *Έν Άστρει, 18 Απριλίου 1823, ΤΜΗΜΑ Δ'.* ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ' Περί Καθηκόντων του Βουλευτικού Σώματος. « κθ'. Τα δύο τρίτα των μελών του Βουλευτικού είναι ο απαιτούμενος αριθμός για να λογίζεται πλήρης η συνέλευσις· λε'. Το Βουλευτικό αποφασίζει περί δανείων με την εγγύησιν του έθνους λαμβανομένων, και περί της εκποίησης μέρους εξ' απάντων των εθνικών κτημάτων, αναλόγως με την χρείαν· όταν δ' έχη να εκποιήση, η πώλησις αύτη να γίνεται αναλόγως εις όλας τας επαρχίας, και να έχωσι την προτίμησιν εις την αγοράν οι Έλληνες.» Το τελευταίο μέρος του άρθρου αφορά το επίμαχο θέμα της εκποίησης των εθνικών γαιών - κτημάτων, που θα άφηναν πίσω τους οι Τούρκοι άρχοντες. Η Συνέλευση αποφάσισε να εκποιηθούν, και με το άρθρο αυτό άνοιγε ο δρόμος για την ιδιοποίηση των κτημάτων από τους λίγους και πλούσιους, από τους προεστούς και κοτζαμπάσηδες. Ενώ οι καλλιεργητές, οι μη έχοντες, και οι ακτήμονες, θα παρέμεναν έρμαιοι της μοίρας τους. Έτσι, επανερχόμενα στον απόηχο της Σεισάχθειας του Σόλωνος, αλλά και στη δικαίωση του Κολοκοτρώνη ότι «εψήφισαν να εκποιήσουν την γην, με σκοπόν να' βγάλουν ό,τι είχαν εξοδεύσει, όσα ήθελαν, και να αποζημιωθούν εις γην και να αφήσουν τον λαόν γυμνόν».

*Η θητεία των δύο σωμάτων της Διοίκησης, του Βουλευτικού και του Εκτελεστικού είχε διάρκεια ενός έτους.
¹⁷ Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος, *Έν Άστρει, 18 Απριλίου 1823, Τμήμα Γ' Κεφάλαιον Γ', ενώ το άρθρο ζ' βρίσκεται εκτός του κύριου σώματος του Συντάγματος, και άνευ υπογραφής του Προέδρου του Εκτελεστικού.*

Μέσα σ' αυτό το παραχώδες περιβάλλον της εμφύλιας διαμάχης ξεκίνησε η ιστορία του πρώτου εξωτερικού δανείου της Διοίκησης, με πρόεδρο του Βουλευτικού τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο¹⁸ και του Εκτελεστικού τον Γεώργιο Κουντουριώτη, του Υδραίου караβοκύρη, φημισμένου για την ατολμία και έλλειψη ηγετικών προσόντων.¹⁹ Η οικονομική κατάσταση ήταν χαώδης, η κεντρική διοίκηση ανοργάνωτη και η χώρα ερειπωμένη με συνήθειες και ήθη που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια της μακράς περιόδου της τουρκοκρατίας. Στα πρώτα του βήματα το νεοσύστατο κράτος είχε να αντιμετωπίσει μια άβυσσο στον οικονομικό τομέα. Η Ελλάδα ήταν ένας σωρός ερειπίων, ο καταστρεπτικός εμφύλιος είχε ξεκινήσει, η ασφάλεια από ληστείες και πειρατείες απουσίαζε και τα ταμεία ήταν άδεια. Εθνικό νόμισμα δεν υπήρχε, οι συναλλαγές γίνονταν κυρίως με γρόσια και τους παράδες, ενώ η τραπεζική πίστη βρισκόταν στα χέρια των σαράφηδων και τοκογλύφων που δάνειζαν με επιτόκιο έως και 50% ετησίως.

Η οικονομική κατάσταση είχε επιδεινωθεί από τις αρχές του 1823, και η έκθεση της επιτροπής που όρισε η Β' Εθνοσυνέλευση για να συντάξει έναν πρόχειρο προϋπολογισμό τον Απρίλιο, απεικόνιζε την κρισιμότητα της κατάστασης. Τα προβλεπόμενα έσοδα για το πρώτο εξάμηνο του 1823, ανέρχονταν γύρω στα 13 εκατομμύρια γρόσια και τα έξοδα γύρω στα 39 εκατομμύρια γρόσια, ήτοι τα έσοδα συνιστούσαν το 1/3 των δαπανών.²⁰ Δέον να σημειωθεί, ότι στη διάρκεια των πρώτων ετών της επανάστασης, τα έσοδα του κράτους ήταν πενιχρά. Φόροι δεν υπήρχαν, πλην των τελωνιακών δασμών, του φόρου της δεκάτης και της έκτατης φορολογίας του κλήρου και μονών που επέφεραν μηδαμινές εισπράξεις. Τα έσοδα, αρχικά, προήλθαν από χρηματικά ποσά που είχαν συγκεντρωθεί από τη Φιλική Εταιρεία και εισφορές φιλοπάτριδων και φιλελλήνων. Στη συνέχεια, με πόρους από τις επαναστατημένες περιοχές, εισφορές ντόπιων προυχόντων, από εσωτερικό δανεισμό, τη λαφυραγωγία και τα λύτρα.

Από την άλλη, οι δαπάνες του προϋπολογισμού ήταν συνδεδεμένες πρωταρχικώς με τον επαναστατικό αγώνα, ο οποίος απαιτούσε πόρους χρηματοδότησης για την οργάνωση και τον συντονισμό των πολεμικών επιχειρήσεων. Τα έξοδα αφορούσαν την εξασφάλιση τροφίμων, όπλων, ένδυσης, πολεμοφοδίων, τον εξοπλισμό του στόλου, και γενικώς τη μισθοδοσία των ενόπλων, οπλαρχηγών, στρατιωτών στη στεριά και ναυτικών πληρωμάτων στη θάλασσα. Όσον αφορά τον οπλισμό των αγωνιστών, οι έλληνες πολεμιστές τα πρώτα χρόνια της εξέγερσης τον αποσπούσαν κυρίως από τον τουρκικό στρατό μετά από νικηφόρες μάχες. Στη συνέχεια,

¹⁸ Το Βουλευτικό με έδρα το Κρανίδι, στις 19 Δεκεμβρίου 1823, καθαίρεσε αυθαίρετα, καταπατώντας κάθε νόμιμο διαδικασία (δεν είχε ούτε την απαραίτητη απαρτία), κηρύσσοντας παράνομο το Εκτελεστικό του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, και διόρισε πρόεδρο τον Γεώργιο Κουντουριώτη και μέλος τον Ιωάννη Κωλέττη! Έτσι, έσμιξε η τριάς της φαυλότητας, και μαζί, άνοιξε μια από τις μελανότερες σελίδες της επανάστασης.

¹⁹ Ένα άλλο σημείο αδυναμίας του Γεώργιου Κουντουριώτη, ήταν ότι δεν μπορούσε να ιππεύσει, έπεφτε από τη σέλλα του αλόγου. Εντούτοις, διορίστηκε αρχιστράτηγος της εκστρατείας κατά του Ιμβραήμ, ο οποίος τον Φεβρουάριο του 1825 είχε αποβιβαστεί στη Μεθώνη της Μεσσηνίας. Ο Κουντουριώτης ξεκίνησε από το Ναύπλιο (16 Μαρτίου 1825) εν μέσω τιμητικών κανονιοβολισμών, με μια πομπή που θύμιζε γιορτινή παρέλαση παρά στρατιωτική εκστρατεία. Καβάλα σ' ένα ωραίο άλογο στολισμένο με χάντρες και μπιχλιμπίδια βάδιζε με ανατολίτικη ραθυμία, καθώς έπεφτε από το άλογο και η πομπή σταματούσε, παρότι δύο ιπποκόμοι τον κρατούσαν από δεξιά και αριστερά για να μην πέσει. Έτσι, η πομπή έκανε τρεις μέρες για να φθάσει από το Ναύπλιο στην Τρίπολη, και δύο μέρες πριν αντικρύσει τον εχθρό (5 Απριλίου) αρρώστησε! Στις 7 Απριλίου, οι έλληνες υπέστησαν βαριά ήττα από τον Ιμβραήμ στην περιοχή Κρεμμύδι βορειοανατολικά της Πύλου.

²⁰ Σύμφωνα με τον Γ. Ρωμαιοί, «Η Ελλάδα των Δανείων και των Χρεοκοπιών», Εκδόσεις Πατάκη 2012, τα προβλεπόμενα έσοδα ήταν 12.846.220 γρόσια και οι δαπάνες 38.616.000 γρόσια. Σελ. 23.

όμως, εν μέσω των εμφυλίων συγκρούσεων, οι δυνατότητες περιορίστηκαν και το μεγάλο πρόβλημα ήταν η σίτιση των ενόπλων, όπου οι καλλιέργειες είχαν σχεδόν καταστραφεί και η σοδιά ανύπαρκτη. Ούτως, προέκυψε τεράστιο έλλειμμα στη χρηματοδότηση των δαπανών.

Ως απόρροια, το σύνολο των εσόδων ήταν ισχνό για να ισοσκελίσει τον προϋπολογισμό. Γι αυτό, η έκθεση της επιτροπής κατέληγε ότι το χρηματοδοτικό κενό είναι αδύνατον να καλυφθεί από εσωτερικό δανεισμό και για τη συνέχιση του ιερού αγώνα, προέτρεπε να γίνει χρηστή διαχείριση των προσόδων, και η μόνη λύση ήταν η προσφυγή σε εξωτερικό δανεισμό. Κατ' αυτόν τον τρόπο ξεκίνησε η εξάρτηση της Ελλάδος από ξένο δανεισμό, έχοντας ως ιερό σκοπό τη χρηματοδότηση του επαναστατικού αγώνα για την ελευθερία και την ανεξαρτησία. Εντούτοις, ποτέ δεν ανέκτησε την ανεξαρτησία της από τα δεσμά του διεθνούς κεφαλαίου, διότι ήταν αδύνατο να εκπληρωθούν από τη φύση του, οι όροι ενός «απίθανου συμβολαίου», που υπέγραφαν οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις με τους δανειστές. Πόσο μάλλον, όταν οι όροι αποπληρωμής είναι εξαιρετικά δυσμενείς ή επιεικώς επαχθείς, αμερόληπτα, *ληστρικοί*.

Πράγματι, οι όροι του πρώτου δανείου αποκληθέντος δανείου της «Ανεξαρτησίας», αντί να ονομαστεί δάνειο της αέναου «Εξάρτησης» από ξένες κυβερνήσεις, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ήταν ληστρικοί. Και μακρύς ο κατάλογος των καταχρήσεων, άσωτης σπατάλης και φατριαστικής διαχείρισης των προσόδων του δανείου. Η αντιπροσωπεία που ορίστηκε για τη διαπραγμάτευση του δανείου από τη Διοίκηση «Κουντουριώτη - Μαυροκορδάτου», αποτελείτο από τους Ιωάννη Ορλάνδο, Ιωάννη Ζαΐμη και Ανδρέα Λουριώτη.²¹ Η έναρξη αναζήτησης δανείου ξεκίνησε στις 2 Ιουνίου 1823, αλλά οι αντιπρόσωποι καθυστέρησαν να αναχωρήσουν λόγω έλλειψης χρημάτων για την κάλυψη των δαπανών της αποστολής. Τελικά, τα έξοδα του ταξιδιού για το Λονδίνο τα κάλυψε με δάνειο £ 4.000 ο λόρδος Βύρων.²²

Η ελληνική αντιπροσωπεία έφτασε στο Λονδίνο στα τέλη Ιανουαρίου 1824. Έπειτα από έντονες διαπραγματεύσεις, στις οποίες συμμετείχαν μέλη του Φιλελληνικού Κομιτάτου,²³ στις 21 Φεβρουαρίου 1824, υπεγράφη το πρώτο εξωτερικό δάνειο της νεοσύστατης Ελλάδος. Το δάνειο συνομολογήθηκε με τον επενδυτικό οίκο Loughnan, Son, O' Brien & Ellice. Ήταν ονομαστικής αξίας £ 800.000, με επιτόκιο 5%, προμήθεια 3%, ασφάλιστρα 1.5%, περίοδο αποπληρωμής 36 χρόνια και ορίστηκε στο 59% της αξίας του. Δηλαδή, κουρευτήκε το 41% (haircut) της ονομαστικής αξίας και η Ελλάδα θα έπαιρνε μόνο £ 472.000 (πραγματική αξία).

²¹ Ο Ιωάννης Ορλάνδος, πλοιοκτήτης από τις Σπέτσες· ο Γεώργιος Κουντουριώτης ήταν πεθερός του. Ο Ανδρέας Λουριώτης, πολιτικός από τα Γιάννενα, με οικονομικές σπουδές· στενός φίλος του Μαυροκορδάτου. Και ο Ιωάννης Ζαΐμης, πολιτικός από την Αχαΐα, μέλος της οικογένειας προκρίτων των Καλαβρύτων.

²² Γεώργιος Ρωμαίος, ό.π., σελ. 28, Τα δάνεια του '21 <http://w.w.sansimera.gr/articles>, ανακτήθηκε 19/5/16.

²³ Πρόεδρος του Φιλελληνικού Κομιτάτου, ήταν ο Jeremy Bentham, φιλόσοφος και διαμορφωτής της θεωρίας του Ωφελιμισμού (Utilitarianism), «της μεγιστοποίησης της ευχαρίστησης και της αποφυγής του πόνου»· και της θέασης της δυνατότητας της μέτρησης και της έντασης του ανθρώπινου ηδονισμού (hedonistic calculus). Του φανατικού οπαδού της τοκογλυφίας, με το δοκίμιο « A defense of Usury» και του ατομικισμού. Έτσι, δεν αποτελούν μυστήριο οι ληστρικοί όροι του δανείου, αλλά και το σχόλιο του διαπραγματευτή Ι. Ορλάνδου: «Να ηξεύρετε και την αχρειότητα του εδώ Κομιτάτου μαζί και του μυστικού Βάουριγκ (γραμματέας του Κομιτάτου), ανάθεμα τους τους αχρείους και ιδιωφελείς άμα και αισχροκερδείς. Προσοχή από τους ξένους...» Όταν έχεις τέτοιους Φιλέλληνες, και επικρατήσει η ιδεολογία τους, πως είναι δυνατόν η ενότητα ενός νέο-σύστατου έθνους που μάχεται υπό αντίξοες συνθήκες για την Ανεξαρτησία του, να μην καταστραφεί;

Από το ποσό αυτό παρακρατήθηκαν, £ 80.000 ως προκαταβολές τόκων δύο ετών, £ 16.000 για προείσπραξη χρεολυσίων και £ 28.000 για προμήθειες μεσιτείας,* ήτοι σύνολο £ 124.000. Συνεπώς, το καθαρό ποσό (£ 472.000- £ 124.000) = £ 348.000, θα ελάμβανε η Διοίκηση στα χέρια της για τη χρηματοδότηση του επαναστατικού αγώνα από το δάνειο των £ 800.000.

Το τελικό ποσό του πολύκροτου πρώτου δανείου που έφθασε στην Ελλάδα, με δόσεις και καθυστερήσεις, ήταν μικρότερο κατά £ 50.000 και ανέρχονταν στις £ 298.000 περίπου. Ένα ποσό εν γένει αποδεκτό, παρότι υπάρχουν αποκλίσεις αφού οι αριθμοί δεν δένουν πλήρως.²⁴ Σε στρογγυλούς αριθμούς, αφαιρέθηκαν £ 12.000 για την αγορά πολεμοφοδίων, £ 10.000 για ασφάλιστρα και τη μεταφορά των χρημάτων στη Ζάκυνθο, από όπου θα γίνονταν η αρχική διαχείριση των δόσεων με αρχιεπίτροπο τον λόρδο Βύρωνα. Για έξοδα της ελληνικής αντιπροσωπίας αφαιρέθηκαν £ 5.000, ενώ πιστώθηκε ο λογαριασμός της Ελλάδος στο Λονδίνο, με το ποσό των £ 23.000, ως εγγύηση για μελλοντική σύναψη ενός δεύτερου δανείου!

Μ' άλλα λόγια, η ελληνική *κυβέρνηση* πιστώθηκε με ένα ποσό κουτσουρεμένο κατά 56.5% του ονομαστικού, που όφειλε να αποπληρώσει στα επόμενα 36 χρόνια με χρεολύσια και τόκους υπολογισμένα στο *εικονικό* κεφάλαιο του δανείου των £ 800.000!·κι ως πρόβλεψη ενός β' δανείου, δεσμεύτηκε ένα σημαντικό ποσό για τις ανάγκες του ένοπλου αγώνα. Έναντι της πρωτοφανούς αυτής τοκογλυφίας που συνέδραμε με το μανδύα του Φιλελληνισμού το Κομιτάτο του Λονδίνου, ως εγγύηση για την πληρωμή των τόκων τίθεντο τα δημόσια έσοδα και για την πληρωμή του κεφαλαίου τα «εθνικά κτήματα»²⁵ Και προς μεγάλη έκπληξη, αυτή η ληστρική δανειακή σύμβαση χαιρετίστηκε ως μεγάλη επιτυχία της πολιτικής ηγεσίας.

Πριν περάσουν λίγες εβδομάδες από την επιστροφή της διαπραγματευτικής αποστολής στην Ελλάδα, λαμβάνουν χώρα δυσάρεστα γεγονότα στο θέατρο των πολεμικών επιχειρήσεων. Η Κάσος, το «ναυτικό προπύργιο» και στρατηγική θέση για τον θαλάσσιο ανεφοδιασμό του εχθρού, κατόπιν ολιγορίας της Διοίκησης να στείλει ενισχύσεις, κυριεύτηκε από τον Αιγυπτιακό στόλο (7 Ιουνίου 1824) και η σφαγή των κατοίκων υπήρξε φρικιαστική - η Κρήτη είχε ήδη υποταχτεί βιαίως από τις αρχές Μαΐου του 1824. Η φοβερή καταστροφή των Ψαρών στις 21 Ιουνίου 1824, επέσπευσε τις διαδικασίες για την εξεύρεση ενός νέου δανείου. Η επανάσταση βρίσκεται σε κρίσιμο πλέον σημείο, εν μέσω εμφύλιου πολέμου, και απαιτείται επειγόντως η ενίσχυση του στόλου. Ως επακόλουθο, το Βουλευτικό στις 31 Ιουλίου 1824 αποφασίζει εσπευσμένα να στείλει την ίδια ομάδα του Ορλάνδου-Λουριώτη ²⁶ στο εξωτερικό για να διαπραγματευθεί το νέο δάνειο.

²⁴ Πηγές: Ανδρέας Ανδρεάδης, *Η Ιστορία των Εθνικών Δανείων*, Εκδόσεις Εστία, 1904· Γεώργιος Ρωμαίος, ό.π. Κ.Β. Καρανάτση, *Περίπλους στο Δανεισμό & Χρεοκοπίες του Ελληνικού Κράτους*, 2012· Ι. Παπακωνσταντίνου, *Φιλελληνικές Μεγάλες Προσδοκίες των ξένων κερδοσκόπων, 1824-1825* <http://w.w.w.istorikathemata>, 2014

²⁵ Τα εθνικά κτήματα διακρίνονταν σε «φθαρτά» και «άφθαρτα», και αφορούσαν όσα κτήματα άνηκαν σε Τούρκους γαιοκτήμονες, που εκδιώχτηκαν από τις απελευθερωμένες ελληνικές περιοχές και περιήλθαν στην κυριότητα του ελληνικού δημοσίου. *Φθαρτά* ονομάζονταν τα κτήματα που ήταν δυνατόν να υποστούν φθορές (σπίτια, μαγαζιά, εργαστήρια κ.α.). *Άφθαρτα* κτήματα ήταν η γη και οι καλλιέργειες αυτής. Η υποθήκευσή τους λόγω του δανείου εμπόδισε την ελεύθερη πώληση ή την εκχώρηση από την κυβέρνηση στους ακτήμονες, που ήταν κατεχοχόν οι αγωνιστές της επανάστασης, οι οποίοι στερήθηκαν της ελπίδας απόκτησης γης.

²⁶ Ο Ιωάννης Ζαΐμης συμμετείχε μέχρι την 12^η Φεβρουαρίου 1825, οπότε ανακλήθηκε ο διορισμός του, διότι οι συγγενείς του συμμετείχαν στον «κατά της κυβερνήσεως αγώνας». Αντικαταστάτης ορίστηκε ο Γεώργιος Σπανιολάκης, ο οποίος θα έλθει σε σύγκρουση με τη δυάδα Ορλάνδου-Λουριώτη, που ήταν ήδη διχασμένη! *Στις προμήθειες μεσιτείας περιλαμβάνεται και η πληρωμή του δανείου των £ 4.000 του Λόρδου Βύρωνα.

Επελέγησαν πάλι τραπεζίτες του Λονδίνου και τη σύναψη του δανείου την ανέλαβε ο επενδυτικός οίκος J.& S. Ricardo· ήταν ο ίδιος οίκος του David Ricardo (1772-1823), του διάσημου οικονομολόγου (On the Principles of Political Economy and Taxation, etc.) και μέλους του χρηματιστηρίου του Λονδίνου, ο οποίος απεβίωσε και τη διαχείριση την είχαν τα αδελφιά του. Η εταιρία ήταν οικογενειακή και εξειδίκευσή της ήταν η ανάληψη υψηλού κινδύνου χρεογράφων και η διαπραγματεύσή τους στην αγορά με στόχο το γρήγορο κέρδος (quick profit). Ως εκ τούτου, οι συναλλαγές των αγοροπωλησιών χρεογράφων ήταν συχνές, μεγάλης αξίας, χαμηλού περιθωρίου κέρδους, και βραχυπρόθεσμου χρονικού ορίζοντος.

Η σύμβαση του δανείου υπογράφηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1825 στο Λονδίνο. Ήταν ονομαστικής αξίας £ 2.000.000, επιτόκιο 5%, προμήθεια 3%, περίοδο αποπληρωμής 36 έτη και ορίστηκε στο 55% της ονομαστικής αξίας. Ήτοι, το *κούρεμα* του δεύτερου δανείου ήταν 45% και η πραγματική αξία αντιστοιχούσε στο ποσό των £ 1.100.000. Επιπρόσθετα, £ 200.000 παρακρατήθηκαν για τόκους δύο ετών, £ 64.000 για προμήθειες και £ 20.000 για χρεολύσια ενός έτους. Το υπόλοιπο £ 816.000 κατατέθηκε στο λογαριασμό της Ελλάδος. Ήτοι εξ αρχής απέμεινε διαθέσιμο το 40.8% της ονομαστικής αξίας του δανείου - το τελικό *κούρεμα* ήταν 59.2%. Συγχρόνως, η ελληνική κυβέρνηση, οιαδήποτε προκύψει στο μέλλον, χρεώνεται με χρεολύσια και τόκους για 36 χρόνια στο εικονικό κεφάλαιο των £ 2.000.000!

Η απίστευτη αυτή ληστεία των αδελφών Ριχάρδου σε βάρος ενός μαχόμενου λαού,²⁷ προκάλεσε όχι μόνο μεγάλη ζημιά από χρηματικής άποψης, αλλά και από πολεμικής, διότι αποστέρησε σημαντικούς πόρους από τον ένοπλο αγώνα στη κρίσιμη περίοδο της εισβολής του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο. Ο επενδυτικός οίκος, κατόπιν συμφωνίας με τον Ορλάνδο και τον Λουριώτη, εξουσιοδοτήθηκε να διαχειριστεί τις εκροές του δανείου. Ωστόσο, ο οίκος αποφάσισε να συνεργαστεί με φίλους «Φιλέλληνες» για τη διαχείριση της τύχης του δανείου, χωρίς καν να συμβουλευόνται τους αντιπροσώπους της Ελλάδος. Έτσι, δεν σκέφτηκαν τις αρνητικές επιπτώσεις στην εξέλιξη του επαναστατικού αγώνα, παρά μόνο το γρήγορο κέρδος. Ως συνέπεια, απωλέστηκαν τα πλεονεκτήματα του δανείου που προσδοκούσε η Διοίκηση.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αναλογιστούμε ότι οι δόσεις του πρώτου δανείου, του οποίου η διάθεση θα αποφασίζονταν από την επιτροπή στη Ζάκυνθο, είχαν καθυστερήσει. Ο λόρδος Βύρων απεβίωσε (7 Απριλίου 1824) και ανέλαβε επί κεφαλής ο Leicester Stanhope, αντί-συνταγματάρχης του Βρετανικού Στρατού και μέλος του Φιλελληνικού Κομιτάτου. Η

²⁷ Ίσως, αποτελεί έναν από τους λόγους γιατί ο David Ricardo δεν αναφέρθηκε στα έργα του, για το ρόλο των τραπεζών και των επενδυτικών εταιριών στην οικονομία, παρότι μέλος του Αγγλικού Κοινοβουλίου. Ενώ επιτέθηκε με δριμύτητα κατά των γαιοκτημόνων αποκαλώντας τούς *κηφίνες* της κοινωνίας. Εντούτοις, υπάρχει «σιγή ιχθύος» στη λειτουργία των τραπεζών από αυτό το φωτεινό μυαλό. Έγινε πλούσιος εργαζόμενος ως stockjobber (χρηματομεσίτης), με ειδίκευση σε βραχυχρόνιες αγοροπωλησίες μετοχών και ομολογιών, ήτοι ήταν trader στο χρηματιστήριο του Λονδίνου συναλλασσόμενος μόνο με τα άλλα μέλη όπως η Barings Bank, και οι Rothschild's· ήταν εξαιρετικός, σε ηλικία 42 ετών αποσύρθηκε από το επάγγελμα.

πρώτη δόση των £ 40.000 έφθασε στη Ζάκυνθο στις 12 Απριλίου 1824, η δεύτερη £40.000, στις 2 Ιουνίου 1824, ενώ η τρίτη των £ 50.000 έφθασε στο Ναύπλιο στις 16 Σεπτεμβρίου 1824.²⁸

Είναι ευνόητο ότι οι πρώτες δύο δόσεις του δανείου, για να φθάσουν από τη Ζάκυνθο στο Ναύπλιο, με τελικό προορισμό τη χρηματοδότηση των πολεμικών αναγκών του έθνους, ιδίως του εξοπλισμού και της επάνδρωσης του στόλου, ήταν δυστυχώς άκαιρες. Η Κρήτη και η Κάσος είχαν πέσει, ο ανεφοδιασμός του στόλου και στρατού του Ιμβραήμ από την Κρήτη, για την επικείμενη εισβολή στην Πελοπόννησο είχε εξασφαλιστεί. Επιπλέον, τα Ψαρά είχαν μετατραπεί σε ‘καμένη γη’. Ο έλεγχος του ανατολικού Αιγαίου είχε περιέλθει στα χέρια του τουρκικού στόλου και ο ελληνικός απαιτείτο χρόνος να εξοπλιστεί για να τον αντιμετωπίσει.

Φρεσκάροντας τη μνήμη μας, στην κομβικής σημασίας Εθνοσυνέλευση του Άστρους, η έκθεση της επιτροπής αρμόδιας για τη σύνταξη προϋπολογισμού, είχε αποφανθεί ότι τα έξοδα ήταν τριπλάσια των εσόδων, εξ ου και η ανάγκη εξεύρεσης πόρων μέσω εξωτερικού δανεισμού. Σ’ αυτόν τον προϋπολογισμό υπολογίζονταν ότι τα μισά έσοδα θα προέρχονταν από την Κρήτη, η οποία καταλήφθηκε και ως φυσικό ήταν αδύνατον να εισπραχτούν. Ούτως, αποδεικνύεται ότι ο προϋπολογισμός δεν ήταν μόνο *πρόχειρος* αλλά πλήρως *υποθετικός*. Άρα η ταμειακή θέση της Διοίκησης ήταν οδυνηρή, δεδομένου ότι η δανειακή σύμβαση όριζε τη διάθεση της α’ δόσης στις αρχές Μαρτίου 1824. Την ίδια περίοδο με τις καθυστερήσεις των δόσεων εκ μέρους των Άγγλων,²⁹ ιδίως της γ’ δόσης των £ 50.000, που δόθηκε τον Σεπτέμβριο 1824, ο οθωμανικός στόλος κυριαρχούσε στο Αιγαίο και ο Ιμπραήμ ετοιμάζε την εισβολή.

Απ’ ό,τι διαφαίνεται η Αγγλία εκμεταλλεζόμενη τον εμφύλιο σπαραγμό των ελλήνων, έχει αποφασίσει να εισέλθει δραστήρια στην έκβαση της επανάστασης, με την πολιτική της διείσδυση στις εσωτερικές εξελίξεις του αγώνα. Η Μεγάλη Βρετανία διέβλεπε την διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η γεωπολιτική θέση της Ελλάδος ήταν στρατηγικής σημασίας στην εξωτερική της πολιτική. Η σύναψη του α’ δανείου, το κλειδί της μελλοντικής εξάρτησης, αφενός συνιστά μια συγκατάβαση της αγγλικής κυβέρνησης στη χορήγησή του, αφετέρου αποτελεί μια μακροπρόθεσμη αναγνώριση της πολιτικής ύπαρξης των ελλήνων. Από την άλλη, ο αποκλειστικός έλεγχος και η τμηματική εκταμίευση των χρημάτων από τους Άγγλους, συνιστά μια βραχυπρόθεσμη τακτική που πρέπει να ακολουθηθεί σύμφωνα με την έκβαση των πολεμικών επιχειρήσεων, η οποία δεν είναι γνωστή εκ των προτέρων.

²⁸ Οι δόσεις του πρώτου δανείου δ’, ε’, στ’, αποτελούντο από £ 50.000 η κάθε μία, και έφθασαν στο Ναύπλιο στις 8/10/1824, 10/12/1824, και 24/1/1825, αντίστοιχα. Γεώργιος Ρωμαίος, ό.π, σ. 30. Η επιτροπή του δανείου ήταν πενταμελής: ο λόρδος Βύρων, ο L. Stanhope, οι δύο Ζακυνθινοί τραπεζίτες και ο Λ. Κουντουριώτης.

²⁹ Ο επικεφαλής της επιτροπής μετά τον θάνατο του λόρδου Βύρωνα, Leicester Stanhope (1784-1862) ήταν εν ενεργεία αντί-συνταγματάρχης (lieutenant-colonel) και όχι συνταγματάρχης όπως γενικά αναφέρεται, του Βρετανικού Στρατού. Ο Λέστερ ήταν από τα πρώτα μέλη του Φιλελληνικού Κομιτάτου και είχε διοριστεί μαζί με το λόρδο Βύρωνα επίτροπος για την κατανομή του δανείου. Η Wiki source αναφέρει ότι ήταν ο 5^{ος} Κόμης του Harrington · υπηρέτησε στην Ινδία, πριν αποσπαστεί- κατόπιν δικής του προτάσεως- στην Ελλάδα τον Σεπτέμβριο 1823, με μισό μισθό, με βαθμό του αντί-συνταγματάρχη (έγινε συνταγματάρχης το 1837), ως agent του Φιλελληνικού Κομιτάτου. «Μετά το θάνατο του λόρδου Βύρωνα, τον Απρίλιο 1824, ο Stanhope, ως αξιωματικός εν ενεργεία ανακλήθηκε στην Αγγλία με εντολή του υπουργού εξωτερικών George Canning.» Kings College London 2016, Leicester Stanhope, <http://www.kingscollections.org/exhibitions>

Είναι ευδιάκριτο ότι η μεγαλόπνοη εξωτερική πολιτική της Αγγλίας «σκότωνε μ' ένα σμπάρο δύο τρυγόνια». Εξ άλλου, οι προθέσεις τις Αγγλίας είχαν δημοσιοποιηθεί ένα χρόνο πριν, δια στόματος του υπουργού εξωτερικών George Canning στις 25 Μαρτίου 1823. Τότε, ακριβώς την ημέρα της εθνικής επετείου, η αγγλική κυβέρνηση γνωστοποιεί στον κόσμο όλο πως αναγνωρίζει επίσημα το δικαίωμα των εμπόλεμων ελλήνων να αποκλείουν με τα πλοία τους τις τουρκικές ακτές.³⁰ Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο εκείνης της περιόδου, η άσκηση αυτού του δικαιώματος ήταν αποδεκτή μόνο για αναγνωρισμένα κράτη. Κατά συνεπεία, η δήλωση του Κάνιγκ είχε επιμελώς προγραμματιστεί, γι αυτό και έγινε λίγες μέρες πριν την έναρξη της καθοριστικής Εθνοσυνέλευσης- και επανερχόμενα πάλι στο Άστρος- στην οποία «τινάχθηκαν όλα στον αέρα», και ο ιερός σκοπός της επανάστασης και η εθνική ενότητα.³¹

Η έμμεση αναγνώριση του επαναστατικού αγώνα από τον Κάνιγκ, εξωτέρικευσε τις προθέσεις της Αγγλίας για τη δημιουργία ενός ελληνικού κράτους, ανεξάρτητου μεν, αλλά υπό την σφαίρα επιρροής της εξωτερικής της πολιτικής. Το γεγονός ότι η αναγνώριση έγινε πριν την ύπαρξη κράτους, περαιτέρω ενίσχυσε την εμπιστοσύνη των αγωνιζομένων ελλήνων στη μελλοντική του σύσταση αφού στην ουσία αναγνώριζε την *προσωρινή* κυβέρνηση. Μέσα σε αυτό το ευοίωνο κλίμα, η Εθνοσυνέλευση υπερηγήφισε την πρόταση σύναψης εξωτερικού δανείου. Είναι εύλογο, οι προσδοκίες όλων, των ενδιαφερόμενων αναδόχων της έκδοσης, επενδυτών και κερδοσκόπων να αναπτερωθούν και, η Ελλάδα να προσδεθεί στην Αγγλία.

Τώρα, γίνεται φανερή η αινιγματική παρουσία του 5^{ου} Κόμη του Harrington, Λέστερ Στάνχοπ, με τις πολύπλευρες δραστηριότητές του.³² Ο αναγνώστης των επιστολών του, μένει έκπληκτος από την ακλόνητη πίστη του στον απελευθερωτικό αγώνα των ελλήνων από τον «βάρβαρο», όπως τον αποκαλεί, οθωμανικό ζυγό. Οι αδιάκοπες προσπάθειές του κάτω από δύσκολες συνθήκες, για την ευόδωση της επανάστασης, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα νέο

³⁰ Βασίλης Ραφαηλίδης (1934-2000), Ιστορία (κωμικοτραγική) του Νεοελληνικού Κράτους 1830-1974, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα, 1993, σελ. 11.

³¹ Το μεγάλο ενδιαφέρον ντόπιων και ξένων για την Εθνοσυνέλευση απεικονίζεται στο απόσπασμα που ακολουθεί: «Γύρω στις 10 χιλιάδες άτομα, πολιτικοί, στρατιωτικοί, έμποροι, ντόπιοι, ξένοι και περίεργοι τριγυρνούσαν τις μέρες εκείνες μεταξύ Άστρος και Μελιγούς, προσδίδοντας ένα γραφικό χρώμα στη Συνέλευση, καθώς φουστάνελες, βράκες νησιώτικες, τούρκικα καφτάνια συνυπήρχαν με φράγκικα παντελόνια, ενώ ακούγονταν όλες οι τοπικές διάλεκτοι: τσακωνικά, κρητικά, ρουμελιώτικα... μαζί με τα ιταλικά, γαλλικά, γερμανικά, αγγλικά.» Η Β' Εθνοσυνέλευση του Άστρος, Σμαράγδα Αρβανίτη, <http://www.arcadiaportal.gr>

³² Ο Stanhope έφθασε στην Κεφαλονιά τον Νοέμβριο 1823, συναντήθηκε με τον λόρδο Βύρωνα, και τον Δεκέμβριο βρέθηκε στο Μεσολόγγι, όπου είχε διάσκεψη με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Ίδρυσε δύο εφημερίδες (Ελληνικά Χρονικά) στο Μεσολόγγι, και αναχώρησε για την Αθήνα, όπου συνάντησε τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, τον οποίο συμπάθησε, σε αντίθεση με τον Μαυροκορδάτο. Οργάνωσε Συνέλευση στα Σάλωνα, με σκοπό τη συνένωση των ελλήνων της ανατολικής και δυτικής Ελλάδος· ο Ανδρούτσος παραβρέθηκε, ενώ ο Μαυροκορδάτος δεν προσήλθε. Ίδρυσε σχολεία στην Ελλάδα, ενώ το Φιλελληνικό Κομιτάτο διακανόνισε ένας αριθμός παιδιών να μορφωθεί στην Αγγλία, με πρόθεση να επιστρέψουν στην Ελλάδα ως καθηγητές στα σχολεία. Kings College London 2016, Leicester Stanhope, <http://www.kingscollections.org/exhibitions>

«ανεξάρτητο»- από την επιρροή άλλης δύναμης- ελληνικό κράτος, θεμελιωμένο στις αρχές της ελευθερίας, της εντιμότητας και της δικαιοσύνης, είναι άξιες θαυμασμού. Στο έργο του³³ αναδεικνύονται η ευρυμάθεια, το αίσθημα καθήκοντος, ο ηθικός χαρακτήρας, η πίστη στη μόρφωση και στην αμερόληπτη ενημέρωση και, ενός υψηλού επιπέδου φιλελεύθερες ιδέες.³⁴

Στη σύντομη διαμονή του, ο Στάνχοπ συναντήθηκε με τον *prince* Μαυροκορδάτο* κι αναφέρει τα εξής: «είναι έξυπνος, δαιμόνιος, πιστικός με υπαινιγμούς και ευγενικό άτομο· κερδίζει τους ανθρώπους με τα ναι του και τα χαμόγελά του... αλλά ακολουθεί μια πολιτική καιροσκοπική, δεν υπάρχει τίποτε σπουδαίο ή βαθυστόχαστο μέσα στο μυαλό του.» Επίσης, συναντήθηκε με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, και η γνώμη του είναι η ακόλουθη: «ο Οδυσσέας έχει πολύ δυνατό μυαλό, μια καλή καρδιά, και είναι ανδρείος όπως το ξίφος του· αυτός κυβερνάει με ένα δυνατό χέρι, είναι ο μοναδικός άνθρωπος στην Ελλάδα που μπορεί να επιβάλει την τάξη... προωθεί τον δημόσιο ελεύθερο διάλογο... αυτός είναι στο έπακρο εξαιρετικός και ιδιόμορφος άνθρωπος, είναι ακριβώς ο κατάλληλος άνθρωπος που απαιτεί η Ελλάδα».

Ο Στάνχοπ ανακλήθηκε από το υπουργείο πολέμου της Αγγλίας. Αναχώρησε από την Ελλάδα στις 25 Μαΐου 1824 μαζί με τη σωρό του λόρδου Βύρωνα. Όμως, μας άφησε, με την εξαιρετική γραφίδα του, ως παρακαταθήκη Τα Γράμματα, που αξίζει κανείς να τα διαβάσει. Πράγματι, ο Στάνχοπ δεν υπέγραφε την εκταμίευση των χρημάτων, γιατί γνώριζε ο εμφύλιος πόλεμος είχε ξεσπάσει και προσπαθούσε με την απίστευτη κινητικότητά του, να συμβιβάσει τις αντιμαχόμενες φατρίες, με όπλο την εκταμίευση της δόσης του δανείου. Μάλιστα, σε μία από τις πολλαπλές επιστολές του στο Λονδίνο, με ευθύτητα δηλώνει «Δεν θα συναινέσω στην παράδοση των χρημάτων. Πρέπει πάση θυσία να ενωθούν και να σχηματιστεί μια δυνατή και δίκαια κυβέρνηση. Εκτός και εάν ο αντικειμενικός αυτός σκοπός είναι πιθανόν να επιτευχθεί.» Έτσι, συνέχιζε ο Λέστερ τα ασταμάτητα ταξίδια μεταξύ Κρανιδίου, Ναυπλίου, Σαλώνων και Τριπολιτσάς, για τη συμφιλίωση της εμφύλιας διαμάχης, άλλα εις μάτην.

Οι εμφύλιες συγκρούσεις συνεχίστηκαν με σφοδρότητα σε όλη τη διάρκεια του 1824, για την εξασφάλιση της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας. Με την εκταμίευση των δόσεων του δανείου, ο Κουντουριώτης έστρεψε τους Ρουμελιώτες εναντίον των Πελοποννησίων και σε ενέδρα έξω από την Τριπολιτσά σκοτώνεται ο γιος του Κολοκοτρώνη, Πάνος. Και ενώ, η σύμπραξη του Σουλτάνου με τον Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου απειλούσε την επανάσταση, ο Κολοκοτρώνης συντετριμμένος από τον θάνατο του γιού του μεταβαίνει στο Ναύπλιο για να προσφέρει τις υπηρεσίες του στη Διοίκηση. Είχε προηγουμένως, κακώς πληροφορηθεί ότι θα χορηγείτο αμνηστία. Στο Ναύπλιο συνελήφθη, με τους οπλαρχηγούς της παράταξής του³⁵ και όλοι μαζί φυλακίζονται στις 6 Φεβρουαρίου 1825 στο μοναστήρι του Προφήτη Ηλία στην Ύδρα, ακριβώς στο πιο κρίσιμο σημείο του εθνικού απελευθερωτικού αγώνα.

³³Leicester Stanhope, GREECE, in 1823 and 1824, being a series of letters and other documents on the Greek Revolution, written during a visit to that country, Cambridge Library Collection.

³⁴ Ο Στάνχοπ, ήταν ένθερμος οπαδός της ελευθερίας της σκέψης, γνώμης και του τύπου. Γι αυτό εξέδωσε εφημερίδες στο Μεσολόγγι και όταν γνώρισε τον Οδυσσέα Ανδρούτσο του χορήγησε εκτυπωτικές πρέσες και πήγαινε τις συνελεύσεις του στην Αθήνα. Πίστευε, η Ελληνική Επανάσταση γίνεται για την πραγματική ελευθερία μετά από τόσα χρόνια σκλαβιάς.

³⁵ Μεταξύ των οπλαρχηγών ήταν, Θ. Γρίβας, Γ. Σισίνης, Χ. Σισίνης, Σ. Νοταράς, Ι. Νοταράς, οι Δεληγιανναίοι.

*Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος συστήνονταν στους ξένους ως Πρίγκιπας (Prince), ενώ ποτέ δεν υπήρξε. Αυτή η βδελυρή συνήθεια συνεχίζεται, με τη ρήση του Τσαρούχη «στην Ελλάδα ό,τι δηλώσεις είσαι.»

Επομένως, η Ελλάδα βρίσκεται κατακερματισμένη από την εμφύλια διαμάχη όταν η αποστολή Ορλάνδου - Λουριώτη επέτυχε- εάν αυτή μπορεί να ονομαστεί επιτυχία- τη σύναψη δανείου £ 2.000.000 με τον επενδυτικό οίκο αδελφών Ριχάρδου στις 7 Φεβρουαρίου 1825. Έναντι του δανείου των £ 2.000.000 εκδίδεται το ισόποσο, 20.000 ομολογίων αξίας £ 100 εκάστη, για διαπραγμάτευση στο χρηματιστήριο του Λονδίνου. Τώρα αρχίζει ο κερδοσκοπικός πυρετός να ανεβαίνει. Η ανάδοχος εταιρία θα πωλήσει τις ομολογίες στο «επενδυτικό» κοινό στις £ 55, με discount 45% από την ονομαστική τιμή £ 100. Η έκδοση - από ό,τι αναφέρεται- υπερκαλύφθηκε δύο φορές, γιατί το επενδυτικό κοινό κοιτούσε στον ουρανό, την τιμή των £100 αντί στη γη, όπου ο γιός του Αχμέτ Αλή, Ιμπραήμ σε λίγες μέρες θα αποβιβάσει στρατό στη Μεθώνη και ο αρχιστράτηγος των μεγάλων επιτυχιών είχε ήδη κλειστεί στη φυλακή.

Πράγματι, ο Ιμπραήμ, ο οποίος αποδείχθηκε ο ικανότερος στρατηγός από όσους είχε στείλει η Πύλη για να καταπνίξουν την επανάσταση, αποβιβάζεται ανενόχλητος στη Μεθώνη στις 12 Φεβρουαρίου 1825. Τα νέα τρέχουν ταχέως και οι ομολογίες αρχίζουν να καταρρέουν πριν ακόμη το επενδυτικό κοινό πληροφορηθεί για τον διορισμό του νέου αρχιστράτηγου, ο οποίος, συν τοις άλλοις, δεν μπορούσε να ιππεύσει κι έπεφτε από τη σέλλα του αλόγου. Οι αδελφοί Ριχάρδου παρεμβαίνουν στην αγορά, αυτή ήταν η εξειδίκευσή τους, και αγοράζουν σε χαμηλότερη μέση τιμή μέρος των ελληνικών ομολόγων, που πριν λίγες μέρες είχαν διαθέσει. Ούτως, πραγματοποιούν ένα απίστευτο βραχυχρόνιο κέρδος- ακολουθώντας τα χνάρια του διάσημου αδελφού τους- και ‘πασάρουν’ το λογαριασμό μαζί με τις ομολογίες στην Ελλάδα, που ανέρχεται στο ποσό των £ 212.000. Έτσι, το καθαρό δάνειο μειώνεται στις £ 604.000.

Αυτή δεν είναι διαχείριση, αλλά εγκληματική αμέλεια εκ μέρους της Διοίκησης και φυσικά των ελλήνων διαπραγματευτών. Αντί ο κίνδυνος των ομολόγων να μεταβιβαστεί στους συμμετέχοντες στο χρηματιστηριακό παιχνίδι με επιδίωξη την επίτευξη κέρδους, οι οποίοι συμμετρικά αναλαμβάνουν και τους κινδύνους της πιθανής ζημιάς, την ανέλαβε η Διοίκηση! Αντί να χρησιμοποιηθεί το ποσό των £ 212.000, για τις άκρως ανάγκες πολεμικές δαπάνες, διατέθηκε για την εξαγορά των ομολόγων! Ακυρώνοντας στην ουσία το σκοπό της σύναψης δανείου, εφόσον η αξία των ομολόγων ήταν συνυφασμένη με την έκβαση του πολέμου. Και ο πόλεμος στη δεδομένη συγκυρία κινδύνευε να χαθεί. Η χρηματοδότηση του πολέμου πάει μπροστά και έπονται τα ομολόγα, που ενδέχεται να μην έχουν ουδεμία αξία στο μέλλον.

Το ίδιο απατηλό παιχνίδι παίχθηκε μετά από 185 χρόνια, με θύμα πάλι την Ελλάδα, αλλά με διαφορετικούς διεθνείς οργανισμούς. Λόγω της κατάρρευσης το 2008 του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι τράπεζες, κυρίως οι γαλλικές και οι γερμανικές, και οι ελληνικές είχαν τεράστιο πρόβλημα,³⁶ πούλησαν τα ελληνικά ομόλογα που κατείχαν στον μηχανισμό στήριξης, κοινώς, *τρόικα*. Τα κεφάλαια στήριξης ονομάστηκαν «βοήθεια σωτηρίας» της Ελλάδος, ενώ έσωζαν τις διεθνείς τράπεζες. Ως ακολούθως, τα δάνεια χρεώθηκαν στην ελληνική κυβέρνηση - που η υπόστασή της είναι οι πολίτες- κι αυτή εν συνεχεία τα φόρτωσε στους πολίτες, και η χώρα χρεοκόπησε. Η διαφορά είναι, ότι αντί το ημερολόγιο να γράφει 1825 γράφει 2010 και, η αλλαγή των σκηνικών του διεθνούς χρηματοπιστωτικού παιχνιδιού.

³⁶ Οι ελληνικές τράπεζες είχαν επίσης πρόβλημα κεφαλαιακής επάρκειας μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Έτσι, η κυβέρνηση με τον Ν.3723, 9/12/2008, χορηγεί € 28 δις στις τράπεζες· αυτή ήταν η αρχή. Θ’ ακολουθήσουν ανακεφαλαιοποιήσεις δεκάδες δις €, που χρηματοδοτήθηκαν από τα δάνεια της τρόικα.

Το 1825 η εκταμίευση των αδελφών Ριχάρδου ήταν £ 604.000,³⁷ ήτοι το 30.2% του δανείου των £ 2.000.000, ενώ η Ελλάδα όφειλε να αποπληρώνει το ποσό των £ 120.000 σε χρεολύσια και τόκους ετησίως, υπολογιζόμενο επάνω στο *εικονικό* κεφάλαιο των £ 2.000.000. Ως φυσικό, η υποχρέωση αυτή ήταν αδύνατον να εκπληρωθεί και οι δανειστές την έθεσαν σε καθεστώς χρεοκοπίας το 1827. Στην ουσία το δάνειο ποτέ δεν πληρώθηκε για ολόκληρα 50 χρόνια³⁸ και οι συμμετέχοντες στο χρηματιστηριακό παιχνίδι ενός δεινοπαθούντος έθνους, που μάχονταν να αποκτήσει την ελευθερία του, εν μέσου εμφυλίου, έχασαν τα λεφτά τους.

Η ιστορία του δανείου δεν σταματάει στις £ 604.000, αλλά συνεχίζεται με στρατιωτικές και ναυτικές δαπάνες, οι οποίες συνοδεύονται με τα ευτράπελα παραγγελίας των πλοίων για τον εξοπλισμό του ελληνικού στόλου. Το συνολικό ποσό ανέρχεται στις £ 393.000, εκ του οποίου £ 77.000 για όπλα και κανόνια, £ 160.000 για έξι ατμοκίνητα πλοία, και £ 156.000 για δύο φρεγάτες. Η ναυπήγηση των ατμόπλοιων έγινε στην Αγγλία και των φρεγατών στην Αμερική! Από τα 6 πλοία, ο *ακαταμάχητος* κήκε στις δοκιμές, τα δύο- *χωρίς όνομα*- δεν είχαν ικανές μηχανές για πλεύση και σάπισαν στον Τάμεση. Η *επιχείρηση*, ένα μεγάλο πλοίο, μόλις βγήκε από το ναυπηγείο άρχισε να «γέρνει», διεσώθη από πολεμικό του βρετανικού στόλου, αλλά μόλις έφθασε στον Πόρο βυθίστηκε. Η *καρτερία*, μετά από περιπέτειες έφθασε τον Σεπτέμβριο του 1826· παρά ταύτα, είχε σημαντική δράση εναντίον του τουρκικού στόλου. Το μικρό *Ερμής* με κυβερνήτη τον Κόχραν κατέπλευσε «κατόπιν εορτής» στην Ελλάδα.

Η έκβαση παραγγελίας των φρεγατών υπήρξε ακόμη χειρότερη και κωμικοτραγική. Η Διοίκηση δια διατάγματος τον Αύγουστο του 1824, επιφόρτισε τους αντιπροσώπους της στο Λονδίνο να αγοράσουν επειγόντως οκτώ φρεγάτες των 18 κανονιών. Απεφασίσθη με τη σύμφωνη γνώμη της Διοίκησης, ότι οι φρεγάτες ήταν προτιμότερο να κατασκευαστούν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Κατόπιν διαπραγματεύσεων επετεύχθη συμφωνία με τα ναυπηγεία Leroy Bayard & Co, να κατασκευάσουν δύο μεγάλες φρεγάτες των 50 κανονιών και έξι μικρότερα πλοία, έναντι των £ 155.000. Έτσι ξεκίνησε η ιστορία, και μετετράπη εν συνεχεία σε θρίλερ, καθώς η εταιρία εισέπραξε πρώτα τα λεφτά και ανέθεσε σ' άλλα ναυπηγεία την κατασκευή. Και η παράδοση πήγαινε από αναβολή σε αναβολή, κι όλο καθυστερούσε, ενώ ο Ιμβραήμ είχε κατασκηνώσει στη Μεσσηνία και αλώνιζε την Πελοπόννησο και τα είχε κάνει «γης μαδιάμ».

Οι Αμερικανοί απαίτησαν να καταβληθεί το επιπρόσθετο ποσό των £ 50.000 για να παραδώσουν τις φρεγάτες, ειδάλλως θα τις εκποιούσαν ημιτελείς σε ανοικτή δημοπρασία. Ο Αλέξανδρος Κοντόσταβλος, Χιώτης έμπορος διαμένων στο Λονδίνο, γνωστός για το ήθος και τον πατριωτισμό του,* επελέγη να χειριστεί την υπόθεση των φρεγατών. Ο Κοντόσταβλος

³⁷ Το ποσό των £ 604.000, οι όροι της δανειακής σύμβασης καθώς και η ημερομηνία σύναψης του δανείου, 7 Φεβρουαρίου 1825 (άλλες πηγές αναφέρουν την 26^η Ιανουαρίου 1825) προκύπτουν από τη μελέτη του Ανδρέα Ανδρεάδη, *Ιστορία των Εθνικών Δανείων, Τα Δάνεια της Ανεξαρτησίας (1824-1825)*, Εστία, 1904.

³⁸ Η Ελλάδα το 1827 κηρύχτηκε σε πτώχευση και για τα επόμενα 50 χρόνια ήταν αποκλεισμένη από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Η Ελληνική Πολιτεία του Καποδίστρια δεν πλήρωσε ούτε μία £, αλλά ούτε η Βασιλική Μοναρχία του Όθωνα πλήρωσε μια £, αφού δεν ανεγνώρισε τα δάνεια. Ως αποτέλεσμα, οι ομολογιούχοι του Λονδίνου που συμμετείχαν στην κερδοσκοπική μανία του 1825, μείνανε με « τα χαρτιά στα χέρια», άχρηστα, κατάλληλα μόνο για ταπετσαρία. Το 1878 επήλθε συμφωνία με τους διεθνείς δανειστές, και η Ελλάδα δεν κατέβαλλε τους συσσωρευμένους τόκους, που ανέρχονταν υπεράνω των £ 7 εκατομμυρίων.

* Ο Ανδρέας Ανδρεάδης, εξαιρεί τον πατριωτισμό, την τιμιότητα και την ευθυκρισία του Κοντόσταβλου.

έφτασε στη Νέα Υόρκη τον Απρίλιο του 1826 - όταν ο ένοπλος αγώνας είχε πλέον κριθεί και το Μεσολόγγι είχε πέσει. Η υπόθεση κατέληξε στα αμερικανικά δικαστήρια και εν τέλει επετεύχθη η σωτηρία της μιας φρεγάτας -Ελλάς- με την πώληση της δεύτερης. Η Ελλάς έφθασε στο Ναύπλιο στα τέλη 1826, για την πυρπολήσει αργότερα ο Μιαούλης στον Πόρο (1831)!

Με το οξύμωρο της πώλησης της δεύτερης φρεγάτας για να χρηματοδοτηθεί η πρώτη, η επαναστατική διοίκηση εγκαινίασε το Ρονζι σχήμα στη χρηματοοικονομία, πριν γεννηθεί ο Ρονζι * και επήλθε η πρώτη χρεοκοπία πριν ακόμα συσταθεί επίσημα το Ελληνικό κράτος. Οντως, η τροπή που πήρε το δάνειο των Αδελφών Ριχάρδου, όταν αφαιρεθεί το ποσό των £ 393.000, η εκταμίευση στην Ελλάδα μειώνεται στο πενιχρό ποσό των £ 211.000, ή στο 10.5% της ονομαστικής αξίας! Τουτέστιν, το 89.5% του δανείου εξαερώθηκε, και μόνο το ισχύο ποσό των £ 211.000 εκταμιεύτηκε. Το ποσό των £ 232.000 που αναφέρεται στη βιβλιογραφία, εμπεριέχει τη διαφορά των κονδυλίων φιλελληνικών συνδρομών και δαπανών αποστολής.

Η Ελλάδα έκτοτε θα εισέλθει σε ένα καθεστώς, όπως το χαρακτηρίζουν οι Reinhart & Rogoff, *αιώνιας χρεοκοπίας*, με την ιδιόμορφη τάση να παραμένει επί μακρόν σε «αφασία» και να μην έχει τη διάθεση ή να μη δύναται να εξέλθει ταχέως από το καθεστώς χρεοκοπίας. Το συμπέρασμα αυτό είναι εξέχουσας σημασίας και αποτελεί μια αμείλικτη αλήθεια, διότι όλοι μας το αντιμετωπίζουμε στη σημερινή ζοφερή κατάσταση της χώρας μας. Εμπειρικά, είναι τεκμηριωμένο ότι τα επεισόδια χρεοκοπιών των κρατών οφείλονται κατεξοχήν, στην ανάληψη υπερβολικού εξωτερικού δανεισμού. Αυτός τα ωθεί να εφαρμόσουν Ρονζι σχήματα χρηματοοικονομίας, ήτοι οι ροές των εσόδων δεν επαρκούν για την πληρωμή των τόκων και των χρεολυσίων και προχωρούν στη σύναψη νέων δανείων για την χρηματοδότησή τους.

Συγκρίνοντας, το καθεστώς των χρεοκοπιών του παρελθόντος και του παρόντος, οι διεθνείς δανειστές το 2010 δεν ακολούθησαν την ίδια μέθοδο με τους προπάτορές τους, αλλά άλλαξαν τους όρους του παιχνιδιού. Αντί αυτοί να κηρύξουν την Ελλάδα σε καθεστώς χρεοκοπίας, έβαλαν οι ίδιοι τα απαιτούμενα κεφάλαια.³⁹ Ο λόγος, το 70% περίπου των χρεών που μεταβιβάστηκαν στο λογαριασμό της Ελλάδος, οφείλονταν σε ζημιές των τραπεζών, ενώ η δημοσιονομική κραιπάλη των ελληνικών κυβερνήσεων αντιστοιχεί στο 30% του συνολικού χρέους. Οι διεθνείς δανειστές, όμως, με τη συναίνεση της ελληνικής βουλής,⁴⁰ χρέωσαν όλο το λογαριασμό στους εν ζωή Έλληνες και τους απογόνους τους, για τα επόμενα 50 χρόνια!

Η σύγχρονη ελληνική τραγωδία χρέους, που είναι εν εξελίξει, είναι χειρότερη, διότι η εθνική περιουσία που έχει υποθηκευτεί, ήδη εκποιείται, ενώ τα «εθνικά κτήματα» το 1825, που είχαν υποθηκευτεί έναντι των δανείων-παρότι κατέπεσαν-δεν είχαν επ' ουδενί εκποιηθεί. Εντούτοις, τα δάνεια της τρόικα (ΕΕ,ΕΚΤ,ΔΝΤ) που χορηγήθηκαν για τη *δήθεν* διάσωση της Ελλάδος από τη χρεοκοπία, αποδείχθηκε ότι χρησιμοποιήθηκαν κατ' ουσίαν «για τη διάσωση

³⁹ Το συνολικό ποσό των τριών δανειακών συμβάσεων, ονομασθέντων Μνημονίων, ανέρχεται στα € 326 δις- το Α' των € 110 δις της 10^{ης} Μαΐου 2010, το Β' των € 130 δις του περιβόητου PSI της 13^{ης} Φεβρουαρίου 2012 και το Γ' των € 86 δις της 14^{ης} Αυγούστου 2015. Τα πόσα που εκταμιεύτηκαν είναι ≈ € 238 δις. (31/5/2016)

⁴⁰ Με πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, πιστοποιείται μέσω των ΦΕΚ, ότι χορηγήθηκαν συνολικά € 238 δις στις «ελληνικές» τράπεζες μέχρι τα τέλη του 2012, με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου. Την ίδια χρονιά στον προϋπολογισμό του 2012 μεταβιβάστηκε το ποσό των € 240 δις ως στήριξη του τραπεζικού συστήματος. Ούτως, κοινωνικοποιήθηκαν οι ζημιές- έκτοτε τις κουβαλούν στις πλάτες τους οι Έλληνες φορολογούμενοι.

των μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων του εξωτερικού – κυρίως των ευρωπαϊκών - τα οποία είχαν τη μερίδα του λέοντος του ελληνικού χρέους στην αρχή της κρίσης.»⁴¹

Επιπρόσθετα, είναι σημαντική και αληθής- για όσους έχουν ασχοληθεί εκτενώς με το δράμα του ελληνικού χρέους των τελευταίων 7 ετών- η κάτωθι παρατήρηση των συγγραφέων της μελέτης εργασίας: «τα δάνεια προς την ελληνική κυβέρνηση κατά τη διάρκεια της κρίσης σχεδόν καθ' ολοκληρίαν έχουν επιστρέψει πίσω στους ξένους πιστωτές της χώρας και έχουν χρησιμοποιηθεί για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών.»⁴² Ατυχώς, οι διοικητικοί τομείς τα δάνεια που έσωσαν τις μεγάλες διεθνείς τράπεζες τα αποκαλούν δημοσίως « πρόγραμμα προσαρμογής της Ελλάδος». Μ' αυτό τον τρόπο, *διαστρεβλώνουν* τα πραγματικά περιστατικά και *παραπληροφορούν* ασυστόλως την κοινή γνώμη, σε τέτοιο βαθμό, που ακόμη και ο Ρήγας Φεραίος μπορεί να αγανακτήσει κι αναφωνήσει απ' εκεί που βρίσκεται, «ξυπνήστε ραγιάδες».

Εντούτοις, οι έλληνες πολίτες εθισμένοι στα αέναα δάνεια και στις δόσεις, γενικώς αδιαφορούν, ενώ η πολιτική ηγεσία απ' ό,τι διαφαίνεται δεν έχει διδαχθεί από την ιστορία. Η αρχή του Ωφελιμισμού του Jeremy Bentham «της μεγιστοποίησης της ευχαρίστησης και της αποφυγής του πόνου» υιοθετήθηκε από την ελληνική κοινωνία, γι αυτό είναι μια διαλυμένη κοινωνία. Η απουσία εμπιστοσύνης του ενός προς τον άλλον καθιστά οιαδήποτε κοινωνική συμβίωση αδύνατη. Ο ατομικισμός επικρατεί, που οδηγεί στην κατάρρευση της κοινωνικής ζωής και ενθαρρύνει το ψεύδος και την απάτη τα οποία αντανakλώνται στο ίδιο το κράτος.

Δυστυχώς, η φύση του ανθρώπου δεν αλλάζει και η φράση- αρχή γενομένης από την *προσωρινή* κυβέρνηση Κουντουριώτη-Μαυροκορδάτου- «να πάρουμε τη δόση», παρέμεινε κρυσταλλωμένη στα χείλη του πολίτη. Και μετά, «έχει ο θεός» κάπως «θα τα βολέψουμε». Το «βόλεμα» ιστορικά, οδήγησε στις αέναες χρεοκοπίες του ελληνικού κράτους, επειδή η έννοια του κοινωνικού συμφέροντος είναι αδιάσειστα υποδεέστερη του ατομικού συμφέροντος και η πραγματική δομή της νεοελληνικής κοινωνίας είναι, *ο καθένας για τον εαυτό του*.

Σπύρος Λαβδιώτης, Αθήνα 5 Ιουνίου 2016

⁴¹ The Greek Public Debt Problem, by Michalis Nikiforos, Dimitri Papadimitriou, and Gennaro Zezza, Working Paper No. 867, Levy Economics Institute of Bard College, May 2016.

⁴² The Greek Public Debt Problem, ό.π., σελ. 15

*Ο Charles Ponzi (1882-1949) γεννήθηκε στην Ιταλία και μετανάστευσε στην Αμερική το 1903. Έγινε διάσημος στη Βοστώνη το 1920, όταν ανέπτυξε το απατηλό σχήμα πληρωμής κερδών στους πρώτους επενδυτές, με τα χρήματα που κατάθεταν οι επόμενοι. Η πρακτική είναι γνωστή ως «κλέβεις τον Πέτρο για να πληρώσεις τον Παύλο.»